

Het bestuur in 1935,
v.l.n.r.: mr. Piet Müller,
Venlo; prof. Jac. Jansen,
Roermond; Harie
Loontjens, Roermond;
notaris Jos. van Wessem,
Sittard; kapelaan Frans
Schleiden, Hoensbroek;
dr. Edmond Jaspar,
Maastricht.

Foto: Lenartis, Roermond | GAR, AV.

De start van Veldeke

De jaren 1926–1940

NUT EN NOODZAAK VAN AANDACHT VOOR DIALECT

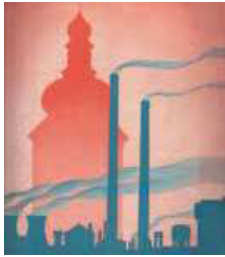
Een dialectvereniging ontstaat niet zomaar. Zodra de eerste aanzet daarvan uit de grondverf kwam, sloten zich diverse personen uit heel Limburg erbij aan. Dat toont aan dat al die mensen de noodzaak zagen aandacht te besteden aan het dialect en het nut zagen dit in de vorm van een vereniging te doen. Welke waren nu de geëigende omstandigheden die de start van Veldeke entameerden?

Daarvoor moeten we terug naar de tijd rond de eeuwwisseling van 1900 en de eerste decennia van de twintigste eeuw. De provincie was toen danig in beweging. Het rurale platteland had al een flinke opdoffer gekregen met de landbouwcrisis, eind negentiende eeuw. Die deed velen elders emplooi zoeken: in de stad, als grenswerkers in Duitsland of zelfs als landverhuizers, bijvoorbeeld naar de Verenigde Staten. Mondjesmaat komen er spoorwegverbindingen; daarbij wordt Limburg door het Rijk stiefmoederlijk bedeed terwijl enkele internationale lijnen tot stand komen dankzij buitenlands of particulier industrieel kapitaal. In Zuid-Limburg grijpt vervolgens na 1900 een nieuwe industrie om zich heen, namelijk de steenkolenmijnbouw. Die zal zich binnen enkele decennia als monocultuur manifesteren. Deze werkmagneet trekt arbeiders van heinde en verre naar de mijnstreek. Dit terwijl de autochtone bevolking uit de dorpen amper op de mijn kan geraken door gebrek aan openbaar vervoer. Daarin komt na de Eerste Wereldoorlog verandering met grootse tramplannen voor Limburg. Tijdens de oorlog was Limburg als deel van het neutrale Nederland geïsoleerd geraakt tussen twee oorlogvoerende naties terwijl de rest van het land het belang van de steenkolen als energievoorziening uit eigen land was gaan inzien. Sindsdien draait de mijnbouwindustrie op volle toeren. Mede door de toegenomen mobiliteit van arbeidskrachten en de ontsluiting door tram- en busverbindingen geraken dorpen uit hun isolement.

Dat heeft veel positiefs tot gevolg – werkgelegenheid, woningbouw, sociale voorzieningen, infrastructuur – maar deze veranderingen zorgen ook voor bedreigingen. Want hierdoor lijken vanzelfsprekendheden als lokaal opgroeien, trouwen, wonen, werken en het spreken van het lokaal gekleurde dialect langzaam naar de achtergrond verdrongen. Met name in de mijnstreek is er een toevloed van vreemde arbeiders uit de rest van Nederland en later ook van internationale herkomst. Zij brengen met hun immigratie veel ‘volksvreemde’ elementen met zich mee, spreken uiteraard andere talen, vertegenwoordigen andere culturen, politieke richtingen en belijden niet zelden een andere godsdienst dan het overheersend beleden en nadrukkelijk aanwezige katholicisme. De Kerk luidt daarom – bij uitstek in de mijnstreek – de alarmbel: met toevloed van zoveel vreemden moet toch vooral de Limburgse volksaard (en natuurlijk het katholicisme!) behouden blijven. Er wordt gevreesd voor de Limburgse identiteit, waarbij ook teloorgang voor het spreken van het dialect dreigt.

MINDERWAARDIG DIALECT

Dat het spreken van het Limburgs terugloopt, krijgt aanvankelijk niet veel aandacht. Dat komt met name door een imagoprobleem waarmee het dialect dan kampt. Wanneer personen uit dezelfde dorpsgemeenschap zich treffen vormt het lokale dialect als taal de perfecte communicatieverbinding die verbondenheid en eigenheid uitstraalt. Dat werkt minder goed als dorpingen emplooi zoeken in de stad, waar hun inheems taaltje als boers en archaisch wordt ervaren. Het werkt nog lastiger in een werkomgeving als de mijnindustrie, waarin arbeiders uit het hele land en zelfs van internationale herkomst het samen moeten rooien. Los van dergelijke praktische problemen kampte het dialect destijds ook met een lage maatschappelijke status. Die was wellicht nog meer complicerend voor het blijven spreken ervan, ook buiten de eigen gemeenschap. In het volksonderwijs, waar de Nederlandse taal moest worden aangeleerd, werd het dialect evenmin gewaardeerd. Het Nederlands had immers voor alles woorden en begrippen (rechtspraak, wetgeving, bestuur) in tegenstelling tot het dialect, zo was de opvatting. Het dialect werd als minderwaardig beschouwd; het werd immers gesproken door boeren of door personen uit de lagere volksklassen, zo was het beeld bij de stadsbewoners die zich qua ontwikkeling en stedelijke ervaring de meerdere van de dorpsbewoners waanden en zich om voornaam en voortvarend te doen niet zelden van het Nederlands bedienden. Hierdoor had menig dialectspreker toch enige gêne om zich van zijn lokale taal te bedie-

← De Eerste Wereldoorlog bracht veel ellende en leed in de ons omringende landen. Nederlands-Limburg raakte erdoor in een groot isolement en werd meer gericht op Nederland dat interesse kreeg voor het wormvormig aanhangsel vanwege de daar ontgonnen kolen.
Stichting Louis Raemaekers.

↙ De mijnen zorgden in Zuid-Limburg voor veel werkgelegenheid maar brachten ook een grote toeloop van vreemde arbeidskrachten. Mede hierdoor dreigde het dialect teloor te gaan.
Mijnennummer 1937. vvv Heerlen.

nen, zeker als de arbeid hem of haar in een vreemde omgeving had gebracht. Bovendien ging het veel mensen erom om vooruit te komen op de maatschappelijke ladder; vaak werd het spreken in een primitief aandoend dialect afgezworen bij het nemen van een volgende trede.

AANDACHT VOOR LIMBURG

Terwijl de industrialisatie doorgaat, de bevolking in omvang toeneemt waarbij velen buiten de eigen dorpsgemeenschap emplooi zoeken, de mobiliteit en onderlinge uitwisseling groter worden, ontstaat er allengs een tegenbeweging. Die legt juist de nadruk op de eenheid van de provincie Limburg. Het was destijds de jongste provincie van het land, een langgerekt aanhangsel, dat pas in 1839 tot stand was gekomen aan de Europese onderhandelingstafel, enkele decennia deel uitmaakte van de Duitse bond en sindsdien als zelfstandige provincie binnen Nederlands staatsbestel fungeerde. De inwoners van Limburg, waarmee veel gesold is, waren nog lang geen Nederlanders, hoewel onderwijs voor grotere aantallen jongeren in de loop van de negentiende eeuw wel al aan enige integratie heeft bijgedragen. De Eerste Wereldoorlog manoeuvreerde Nederlands Limburg zoals gezegd in een geïsoleerde positie; de vele en nauwe banden met het aangrenzende Duitsland en België werden doorgesneden, de grenzen gesloten. In het buitenland woedde de oorlog. Aan de verschrikkingen die daar plaatsvonden, ontsnapte Limburg als deel van het neutrale Nederland. Toen bleek pas duidelijk dat het Nederlanderschap ook zo zijn voordelen kent. De provincie kreeg hierdoor meer respect voor het land waartoe zij behoorde en andersom kreeg Nederland meer oog voor Limburg, waarin tijdens en na de oorlog in met name mijnindustrie, vervoer en transport geïnvesteerd werd. Dat Limburg en het katholieke geloof meetelden op landelijk niveau bleek uit de kabinetsformatie in 1918 waarin met Charles Ruijs de Beerenbrouck voor het eerst een Limburger en katholiek minister-president werd; overigens ook de jongste tot dan toe.⁶⁰ De provincie kwam in het geweer tegen annexatie-eisen van België dat Zeeuws Vlaanderen en Limburg wilde inlijven op grond van in de oorlog geleden grote schade. Het algemeen kiesrecht voor mannen (1917) en vrouwen (1919) droeg bij aan een grotere mondigheid. Voorts kreeg de economie in de provincie in de jaren twintig een stimulans en meer aandacht door de aanleg van het Julianakanaal.

EIGEN TAAL, ZEDEN EN GEWOONTEN

Dit alles wakkert het zelfbewustzijn in Nederlands Limburg aan, waar-

in de provinciegrenzen samenvallen met die van het bisdom. Hierbij wordt nadruk gelegd op de eenheid van het gewest en de eigenheid van de Limburgers. Alles wat de provinciegenoten dan verbindt, komt in de schijnwerpers te staan. Dit vindt met name gehoor binnen de kringen van het establishment en vindt langs deze weg ook ingang bij de lagere echelons. Het zelfbewustzijn, gepaard aan de vrees dat de eigen identiteit bedreigd wordt door een grote toevloed van vreemdelingen, leidt tot diverse initiatieven. Zo start de dichter en uitgever Mathias Kemp als redacteur de uitgave van *Limburgsch Leven, Algemeen Limburgsch Weekblad*, waarmee beoogd wordt “*het samenbrengen van de talrijke goede Limburgsche krachten en het brengen van den rijkdom der geestelijke gaven van intellectueel Limburg in de grootere kringen der Limburgsche bevolking*”.⁶¹ In lijn hiermee ziet bovendien het door Fons Olterdissen en Mathias Kemp geïnitieerde Limburgse geïllustreerde maandblad *De Nedermaas* in 1922 het levenslicht, dat volgens zijn ondertitel aandacht zal besteden aan “*oorsprong en geschiedenis der meeste plaatsen en kasteelen, alsmede legenden, sagen, zeden en gewoonten der vroegere en tegenwoordige bewoners*”. Het benadrukken van de Limburgse eigenheid slaat enigszins door met de start van de Limburgsche Liga (1925) die beoogt de Hollandse invloed in Limburg terug te dringen en het rooms-katholieke geloof, eigen taal, zeden en gewoonten te bevorderen.

PROVINCIALE EENHEID, TAALDIVERSITEIT

Onder dat gesternte komt er dus negentig jaar geleden een vereniging tot stand die zich richt op het taaleigen van de provincie. De provinciegrenzen – en grotendeels dus de landsgrenzen – vormen daarbij de scheidslijnen. Bij nadere beschouwing vormen de provinciegrenzen mogelijk niet de meest voor de hand liggende uitgangspunten voor een vereniging die met aandacht voor de lokale verschillen een paraplu wil vormen voor de Limburgse dialecten. De reden daarvoor is dat de dialecten ten noorden van Venlo in belangrijke mate afwijken van de rest van de provincie, terwijl richting het uiterste zuidoosten alsmar meer sprake is van Rijnlandse dialecten; de provincie wordt kortom door een aantal taalgrenzen doorkruist. Zo tonen de studies van dialectologen aan dat Limburg taalkundig zeker geen eenheid vormt, zelfs minder dan elke andere Nederlandse provincie. Toen een dialectoloog zowaar probeerde om de gemeenschappelijke kenmerken van de Limburgse dialecten op te sommen, slaagde hij er niet in om één kenmerk te noemen dat voor de hele provincie van toepassing was.⁶²

Ondanks de verschillen in dialecten wordt aan de hand van het voorgaande evenwel duidelijk dat in de toenmalige tijdsomstandigheden, waarin de Limburgse trom geroerd wordt en de eenheid van provincie en provinciegenoten benadrukt wordt, amper een andere opzet voor de in 1926 gestarte vereniging denkbaar was dan een die de grenzen van provincie en bisdom zou volgen.

VELDEKE RICHT ZICH OP ESTABLISHMENT

In het algemeen moet worden geconcludeerd dat Veldeke in de beginjaren nog niet in staat is tot groots daden. Het feit bestaansrecht te hebben is de belangrijkste verworvenheid. De leden van met name het dagelijks bestuur hebben onmiskenbaar een groot engagement, maar het ontbreekt de bij de vereniging aangesloten leden vooralsnog aan een ter zake gerichte opleiding, aan voldoende financiën maar op de eerste plaats aan een formulering van te bereiken doelen met een plan van aanpak dat daartoe zou moeten leiden. Het zijn vooral personen uit het establishment – priesters, bestuurders, hoge ambtenaren en anderen – kortom liefhebbers van het Limburgs en zij die een bepaalde vorm van gezelligheid zoeken tijdens bijeenkomsten en avonden met welgestelde gelijkgezinden. Dit zijn de mensen die de vereniging bevolken. Vreemd is dit overigens niet; Veldeke is op spontane wijze tot stand gekomen, eigenlijk vanuit onderbuikgevoelens die een vrees voor teloorgang van de eigenheid en de dialecten van de provincie signaleren. Het mag hierom geen bevreesing wekken dat Veldeke in de eerste decennia geen potjes kan breken. Het dan reeds decennia bestaande Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap – evenals het Genootschap Limburg overigens – telde tot in de eerste helft van de twintigste eeuw eveneens merendeels notabele leden, onder wie veel priesters, die zich – vaak meer als liefhebber dan als wetenschapper – in de historie verdiepen.⁶³

WELWILLEND MAAR BEDACHTZAAM

Wat eveneens belemmerend werkt om de opvattingen van Veldeke breeduit onder de aandacht van het grote publiek te brengen, is dat al gauw na de totstandkoming van Veldeke een grote economische crisis uitbreekt die tot diep in de jaren dertig aanhoudt. Wie bekomert zich dan om taal? Beoefenen en declameren in kleine kring vormen geen enkel probleem maar voor een grotere aanpak, bijvoorbeeld via het onderwijs, zijn de geesten nog lang niet rijp. Los van het feit dat de overheid zulks niet tot het eigen takenpakket rekent, noch dat hiervoor geld beschikbaar is, ontbreekt het vooralsnog aan het

inzicht hoe de bestaande situatie van de teloorgang van het Limburgs ten goede gekeerd zou moeten worden. Veldeke opereert dus met veel goede wil maar toch enigszins behoedzaam binnen de marges die mogelijk zijn. Geen bestorming van de barricades, wel aandacht voor en beoefening van dialect, vooral in eigen kring. Met voordrachtavonden en toneelvoorstellingen probeert men wel voorzichtig buiten de gebaande paden te treden en een beetje te missioneren.

Buiten het feit dat Veldeke aan de welwillende beoefenaars van dialectpoëzie en -proza een podium biedt, is het de grote verdienste van de vereniging dat ze binnen een aantal decennia aansluiting weet te vinden bij de wetenschap en een aantal taalwetenschappers aan zich weet te binden. Dezen kunnen zich zowel met wetenschappelijke bijdragen, als zetelend in de redactie en het bestuur, goed manifesteren binnen Veldeke. Zij weten zo naar buiten toe meer respect te verwerven voor de vereniging en voor de studie van de dialecten. Ze dragen voorts intern in belangrijke mate bij aan de koers van de vereniging.

DE CLAIM VAN DRUKKER VAN AELST

De idee voor een dialectvereniging zou zijn aangewakkerd bij Ernest van Aelst toen deze van de Valkenburger Theodoor Dorren en enkele anderen zulke typisch Limburgse uitdrukkingen had gehoord dat hij die vast wilde leggen.⁶⁴ Althans, dat is zijn versie van de voorgeschiedenis die hij in brieven aan twee opeenvolgende secretarissen van het latere Veldeke schrijft. Tijdens een diner in Luik besprak hij zijn plannen met priester-conservator en archivaris dr. Willem Goossens,⁶⁵ die daaraan onmiddellijk zijn steun toezegde. In de trein terug werd het Van Aelst steeds duidelijker hoe hij dit zou gaan realiseren. Daags erna ging hij naar Sittard naar de priester-dichter en 'professor' Chrétien Mertz,⁶⁶ die ook meteen voor het plan gewonnen was. Van Aelst – zelf drukker en uitgever – drukte Mertz nog op het hart om vooral niet hoofdredacteur dr. Sassen⁶⁷ van de *Nedermaas* in te lichten; die zou voor een dergelijk blad zeker weer een beroep doen op drukker Goffin, met wie Van Aelst als concurrent op slechte voet stond. Hoe dan ook, Mertz nam ondanks die waarschuwing Sassen toch in vertrouwen, die met het idee aan de haal ging en prompt notaris Van Wessem opzocht om deze als kartrekker voor de nieuwe dialectvereniging aan te zoeken. Sassen had – nog steeds volgens de lezing van Van Aelst – wel veel werk van de voorbereidingen gemaakt, maar bij de oprichtingsvergadering sloeg hij – heel gewiekst – dr. Goossens, prof. Mertz en Van Aelst zelf over, zodat hij het plan als zijn eigen idee zou kunnen presenteren. Van Aelst schrijft resoluut over de idee

← ↖ Zowel drukker Ernest van Aelst als drukker Clement Goffin waren beiden tevens dichter. Van Aelst claimde als eerste met het idee van een dialectvereniging te zijn gekomen, terwijl Goffin na de oprichting van Veldeke de opdracht verwierf het blad te mogen drukken. Uit: Endepols, Mestreechter spraok, doe zeute taol (1943).

→ 'Drukkerij v/h Cl. Goffin' is decennialang de huisdrukker van Veldeke. GAR, AV.

→ → De priester-schrijver Christiaan Mertz zou oorspronkelijk gepolst worden om een dialectvereniging te starten. Uit: De Nedermaas.

voor de vereniging voor dialect en volkskunde: “*Niemand anders dan ondergeteekende, is de ‘Urheber’ hiervan geweest*”. Nadat Veldeke bij Goffin als drukker geland was, kregen Goffin en Sassen onenigheid en werd Sassen buitenspel gezet. Van Aelst – niet te beroerd om een vuurtje op te stoken in de niet aflatende onmin tussen Maastrichtse drukkers – verklaart hiermee waarom de verdienstelijke Goossens en Mertz nooit lid hebben willen worden van Veldeke en besluit met een ferm: “*ZOE IS DE ZAAK EN NEET AANDERS*”.⁶⁸

VOORSPOEDIGE GEBORTE

Veldeke ziet het levenslicht in de hoofdstad van Limburg. De bevalling is van korte duur; na een minimum aan barensweeën komt de vereniging aanvang 1926 tot stand. Het kost welgeteld twee vergaderingen die plaatsvinden in de bovenzaal van hotel café Aux Pays Bas aan het Vrijthof te Maastricht. De initiatiefnemers sturen een circulaire rond aan een aantal personen van wie interesse voor de nieuwe vereniging verwacht werd. Die invitatie nodigt uit tot bijwoning van de oprichtingsvergadering op 26 januari om zes uur 's avonds. Tijdens die bijeenkomst komt de vereniging tot stand die zich tot doel stelt de beoefening en instandhouding van de Limburgse dialecten te bevorderen. Er wordt besloten de ‘staatkundige grenzen’ aan te houden, zich dus te beperken tot de provincie Nederlands Limburg. Voorts wordt er ter vergadering een voorlopig comité benoemd. Dit komt een week later opnieuw in dezelfde locatie bijeen, waarbij spijkers met koppen worden geslagen over hoe de vereniging moet gaan functioneren. De statuten worden in de grondverf gezet en er wordt over een naam gedebatteerd. De aanleiding om tot oprichting te komen, wordt als

In de bovenzaal van het Maastrichtse hotel café Aux Pays Bas aan het Vrijthof zag Veldeke het levenslicht.
Foto: auteur.

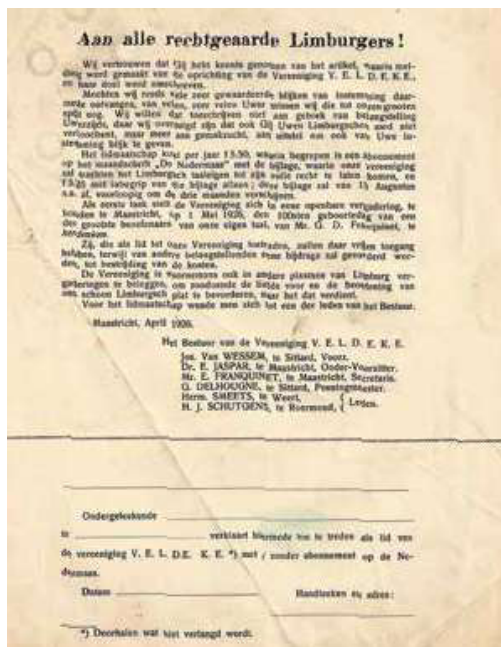
een mantra keer op keer onder de aandacht gebracht: *“Voorzitter wees er in zijn openingswoord op dat in de laatste tijd zoveel mensen van overal vandaan naar Limburg zijn gekomen, om hier hun kost te verdienen, (zodat) onze eigen volksaard en eigen volkstaal gevaar lopen. Daarom is de vereniging opgericht om aan die algemene nivellering te ontkomen door in woord en geschrift de schoonheid van onze eigen taal aan te tonen. Om dit doel te bereiken zou eenheid in de spelling van de verschillende dialecten zeer wenselijk zijn”*.⁶⁹

DE NAAM VELDEKE

Hoe en eigenlijk naar wie de dialectvereniging genoemd moet worden, is geen groot punt van discussie. Dat is de twaalfde-eeuwse hofdichter Hendrik van Veldeke, de oudst bekende schrijver die kennelijk de volkstaal bezigde. Het is uitgerekend in 1926 dat taalkundigen met leden van de elite in België en Nederland voorbereidingen treffen voor de viering van het heuglijke feit dat de dichter Veldeke omstreeks acht eeuwen eerder nabij Hasselt geboren zou zijn. Behalve herdenkingen zouden de initiatieven uitmonden in twee standbeelden voor de dichter, een in Hasselt en een in Maastricht.⁷⁰ De vernoeming als zodanig naar deze alom bekende dichter staat bij de nieuw ontstane dialectvereniging dus niet ter discussie. Wel is er dispuut over de wijze van benaming. Het bestuur kiest voor de naam V.E.L.D.E.K.E., waarbij de schrijversnaam tevens fungeert als acroniem voor het motto: *“Voor Elk Limburgs Dialect een Krachtige Eenvormigheid”*. De bedenker hiervan wordt niet met name genoemd maar deze moet in de gelede-

ren van de pionierende bestuursleden gezocht worden. Het bestuur typeert de taalvondst zelf als een *“ingenieus samengestelde spreuk”*. Maar niet alle leden zijn het daarmee eens. J.A. Hoens uit Doenrade steekt zijn mening niet onder stoelen of banken: *“De naam Veldeke bevat me goed. De toelichtende verklaring is zoo stijf Hollandsch dat ze beter achterwege bleef. Is de naam Veldeke, zelfs Hendrik van Veldeke niet genoeg wel sprekend, met desnoods de ondertitel als Vereeniging tot bevordering van enz.”*. Het doet inderdaad wat wezensvreemd aan een dialectvereniging, die ook vergaderingen en correspondentie in de eigen taal wil voeren, een lijfspreuk in het Nederlands te zien hanteren. Hoe dan ook, het blijft bij V.E.L.D.E.K.E. – in hoofdletters en met puntjes – zodat het motto wellicht anderstaligen kan bekeren en aldus zijn missionerend werk kan doen.⁷¹ Uit dit motto spreekt overigens met ‘Elk Limburgs Dialect’ a priori aandacht voor de veelvormigheid van de lokale dialecten, terwijl de daarvoor van toepassing geachte ‘Krachtige Eenvormigheid’ lijkt te wijzen op een streven naar een eensgezinde wijze van spelling en weergave van dialectklanken. Deze bij de start van Veldeke geformuleerde wens mag vooruitstrevend heten in het licht van de veelvormigheid en veelzijdigheid van de Limburgse dialecten. Het zal in ieder geval nog aardig wat tijd, moeite en overredingskracht kosten dit te realiseren.

Later wordt deze spreuk ook verbasterd in het meer algemeen ogende acroniem ‘Voor Elk Limburgs Dialect een Krachtige Eenheid’. Dat dit gewijzigde en wat beter bekkende motto al snel post vat, mag geen verbazing wekken. Immers de terugblik op het seizoen 1931-1932 wordt al besloten met de oproep lid te worden, dialect te spreken, tradities in ere te houden zodat gerealiseerd kan worden wat men zich als doel heeft gesteld: *“Veur Eeder Limburgs Dialek Ein Krachtige Einheid!”*.⁷² Niet iedereen is het ermee eens dat het woordje ‘eenheid’ zich zo een prominente plek verwerft ten koste van ‘eenvormigheid’. Als een van de oprichters onderbouwt Edmond Franquinet de eerste keuze voor de eenvormigheid als volgt: *‘Lèt wel: neet “Eenheid” mer “Einvörmigheid”. Dit noe had niks te make mèt einheid van dialek, mer alles mèt einvörmigheid in de sjriefwijs, de weergaof van klaanke en “medeklinkers”. De bedoeling daovan waor, dat, in welk dialek me ouch sjreef, eedere andere Limbörger, dee ‘n ander dialek spraok, et vlot zou kinne leze. Dat, zo meinde de opriechters, zou d’raon bijdrage, dat neet allein et sjrieve, mer ouch et spreke van de diverse dialekte beter behawwe zou blieve’*.⁷³ Het tijdschrift dat wordt uitgegeven, krijgt als verklarende ondertitel: *“Vereeniging tot instandhouding en bevordering der Limburgsche dialecten”*.

Brief van Jac. Jansen, kapelaan St.-Martinus Venlo en later bestuurslid van Veldeke, aan notaris Van Wessem, de eerste voorzitter van Veldeke, d.d. 21.03.1926. GAR, AV.

“Weledel Gestr. Heer Notaris.

Met Uw moei streven tot verdediging en verbreiding van ons Limburgsch dialect betuig ik U mijn warmste sympathie en ik haast me, me als lid van Uw vereeniging aan te melden.

Met veel genoegen herinner ik me nog altijd de lezing, die U voor ongeveer 10 jaar hier hebt gehouden over ons Venloosch dialect. Het werd toen voor mij de aanleiding, om in de N(ieuwe). Venl(osche). C(ourant). een artikeltje te plaatsen: ‘In Venlo Venloosch’. Ik betreurdte het daarin vooral dat, dat in den beteren stand ons dialect in het huiselijk verkeer en in den vriendenkring door het quasi-voornamen Hollandsch verdrongen wordt; ik geloof niet, dat we er sindsdien op vooruitgegaan zijn. Ik hoop, dat Hendrik van Veldeke bijzonder in dit opzicht veel succes zal bereiken!”

HET NIEUWE BESTUUR

Een paar weekjes later in februari komt het bestuur wederom bijeen

← ← *Nieuwe Venlosche Courant*, 07.08.1934.

← Oproep om lid te worden uit 1926. GAR, AV.

→ Notaris Jos van Wessem, Sittard, eerste voorzitter van Veldeke.

Uit: *Vel-1*, jg. 46 (1921) 19.

→ → Kantonrechter dr. Edmond Jaspar, Maastricht, eerste vicevoorzitter van Veldeke.

Uit: *Persoonlijkheden in het Koninkrijk der Nederlanden* (1938).

↘ Bankier George Delhougne, Sittard, eerste penningmeester van Veldeke.

Uit: *Simonis, Sittard, historie en gestalte* (1971).

↘ ↘ Advocaat en later notaris mr. Piet Müller, Venlo, zou decennialang bestuurslid van Veldeke blijven.

Gemeentearchief Venlo.

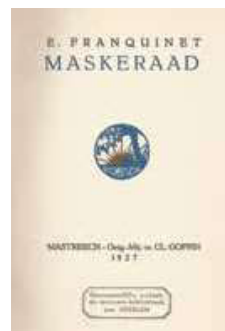

op de geijkte plek, Aux Pays Bas te Maastricht. Behalve dat gesproken wordt over de uitgave van het blad, worden tijdens die vergadering het bestuur bepaald en de functies verdeeld. Aan het bestuur verbinden zich mannen van stand en status. Van het eerste bestuur gaan deel uit maken: notaris Jos. van Wessem (afkomstig uit Venlo, maar met standplaats Sittard; hij was eerder voorzitter geweest van het Provinciaal Genootschap ‘Limburg’),⁷⁴ kantonrechter mr. dr. Edmond Jaspar (Maastricht),⁷⁵ rechtbankgriffier mr. Edm. Franquinet (Maastricht),⁷⁶ bankier George Delhougne (Sittard),⁷⁷ ondernemer Fr. van der Grinten (Venlo), conservator en archivaris P.J.M. (Piet) Peters (Heerlen), leraar H.J. Schutgens (Roermond) en architect en drukker Herm. F.L. Smeets (Weert). Althans dat is de bedoeling. Probleem is

← De voorzitter spreekt in 1935. Achter de lessenaar notaris Jos. van Wessem. Voorste rij v.l.n.r.: priester NN, prof. Jac. Jansen, dr. Edmond Jaspar, Harie Loontjens en kapelaan Frans Schleiden.
Foto: Lenarts, Roermond | GAR, AV.

→ Om secretaris Franquinet van dienst te zijn, stelde Veldeke zijn boek ter beschikking aan de leden.

Een meer fijnzinnige toelichting geeft Harie Loontjens⁸⁰ enkele jaren later bij een van de vele door Veldeke op touw gezette avonden waarbij niet wordt nagelaten tekst en uitleg over de oogmerken van de vereniging te geven: “*Het streven van Veldeke is geen liefhebberij zonder meer, maar het heeft een diepere ondergrond: de Limburgse taal immers is het kostbare erfstuk, dat uitsluitend de Limburgers van hun ouders mee krijgen in het leven en dat ze op hun beurt weer aan hun kinderen over moeten dragen. Het Limburgs maakt de Limburger. Het streven tot instandhouding der dialecten houdt dus vanzelf in een streven tot behoud van het Limburgse ras. Het is dan ook een nationaal, een Nederlands belang dat daardoor gediend wordt en het streven van Veldeke is dus juist het tegenovergestelde van chauvinisme en kortzichtigheid. Dit temeer daar het Limburgse dialect met al zijn schakeringen en nuanceringen zo rijk en zo schoon is*”.⁸¹

alleen dat niet alle personen aan wie een bestuursfunctie wordt toebedeeld, ter vergadering present zijn. Niet iedereen heeft er persoonlijk mee ingestemd. De afwezigen wordt per brief verzocht om hun functie te aanvaarden. Prompt bedanken Van der Grinten en Peters voor die eer. In Venlo wordt vervolgens P. Voestermans bereid gevonden om als bestuurslid te fungeren. Kennelijk is nog niet iedereen vanaf moment nul doordrongen van het belang van de tot stand gekomen vereniging.⁷⁸

‘DE TAOL IS ET VOLLEK’

Veldeke wil een tijdschrift uit gaan geven. Doel is dit eens per kwartaal te doen verschijnen, later misschien vaker. De eerste jaargang telt al direct vijf nummers. Als drukker wordt ‘v/h. Cl. Goffin’ te Maastricht gekozen. Het blad zal in principe als losse bijlage bij het provinciale tijdschrift *Nedermaas* gevoegd worden. Dit tijdschrift handelt over christelijke historie en cultuur, dus zal het dialectorgaan daarbij niet misstaan. Leden van Veldeke kunnen voor fl. 3,25 per jaar enkel het blad van Veldeke ontvangen of voor fl. 5,50 de *Nedermaas* erbij. Voor het officiële gedeelte met mededelingen wordt in *Veldeke* de landstaal gebezigd, zo wordt afgesproken. Hiervoor zou dan ook geen keuze tussen een der dialecten gemaakt hoeven worden. “*Daaruit blijke, dat van eenige voorliefde voor het eene dialect boven het andere geen sprake zal zijn*”, meent het naar objectiviteit strevende bestuur. Later zouden ook de meeste mededelingen door het redactie- of bestuurslid in zijn eigen dialect vervat worden. Als een soort ‘ten geleide’, maar tevens als een missie van Veldeke schrijft dr. E. Jaspar in het eerste nummer ‘Ter kinnemaking’, dat start met de betekenisvolle zin: “*de taol is et vollek*”.⁷⁹

FRANQUINET OP EEN VOETSTUK

Veldeke is van plan om flink op de dialectrom te slaan. Er moet het nodige in en over dialect in de krant worden gepubliceerd, zo is de gedachte, en vooral zullen lezingen en voordrachten de aandacht op de vereniging moeten gaan vestigen. Als een geschikt startpunt wordt de herdenking van de honderdste geboortedag van G.D.L. Franquinet gekozen, de grootvader van Veldeke-secretaris Edmond Franquinet. Deze negentiende-eeuwse dialectpionier had een beschrijving van het Maastrichts verzorgd en een omvangrijke lijst spreekwoorden en gezegden bezorgd. De herdenkingsavond op 1 mei 1926 te Maastricht is tevens de eerste openbare en algemene vergadering van Veldeke, waarbij de vereniging ook heel wat nieuwe leden kan verwelkomen. De Commissaris van de Koningin laat weten aanwezig te willen zijn. Na een openingswoord door de voorzitter verzorgt Mathias Kemp een causerie over Franquinet als dichter. Dit wordt gevolgd door een voordracht uit diens werk, namelijk de *Mastreechter Veerskes*, gelezen door Edmond Jaspar. Veldeke laat bij die gelegenheid weten in de geest van Franquinet te willen werken; de vereniging heeft de negentiende-eeuwse Maastrichtse dichter zo hoog in het vaandel staan dat zelfs het oprichten van een monument besproken wordt. Er worden verkenningen in de marge uitgevoerd maar het plan blijkt later toch lastig uitvoerbaar en het verdwijnt naar de achtergrond.

HET DEBACLE NEDERMAAS

De uitgifte van het orgaan *Veldeke* ondervindt al snel problemen. Het schip waarop was aangemonsterd, loopt averij op. Veldeke wordt immers meegezonden met de *Nedermaas*, waarbij de leiding van dit

orgaan bovendien zorgt voor de inning van de contributies van Veldeke. Bij de *Nedermaas* doen zich vervolgens financiële problemen voor. Die leiden tot stagnatie van de publicatie van dit blad. Hierdoor wordt Veldeke in het eerste jaar al gedwongen om twee nummers op eigen kosten uit te geven en te verspreiden. Aanvang 1927 komt dan het bericht dat de *Nedermaas* ongeregeld of niet meer zal verschijnen. Die situatie wordt door het bestuur van Veldeke nog even aangezien om een aantal maanden later toch de samenwerking op te zeggen. Het bestuur moet op zoek naar een alternatief. Dat wordt een volledig zelfstandige uitgave van het *Veldeke*-periodiek, gedrukt bij Goffin, Maastricht. Met hoofdredacteur dr. Dominique Sassen van de *Nedermaas* wordt de rekening opgemaakt. Veldeke heeft nog geld tegoed.⁸² Sassen was overigens in 1926 ook de voorzitter van de Limburgsche Liga, die zich sterk maakte voor de Limburgse zaak. In die hoedanigheid zond hij in 1926 naar aanleiding van de overname door het Rijk van de gemeentelijke telefoon een brief op poten aan de Minister van Waterstaat, waarin hij het feit hekelde dat er door de klanten met de telefonistes uitsluitend Nederlands gesproken mocht worden, zelfs Maastrichtenaren onderling mochten zich niet van hun eigen taal bedienen. Schande!⁸³ Maar dat terzijde.

Als de schuld van Sassen open blijft staan, krijgt penningmeester Delhougne van Veldeke in 1927 opdracht hem een schuldbekentenis te laten tekenen. Een jaar later staat de betalingsverplichting nog open. Drie jaar later erkent de berouwvolle en berooide Sassen de schuld en laat weten dat hij wel wil afbetalen, maar dat het in kleine porties zal moeten. Zijn briefjes getuigen van een persoonlijk drama maar met een eervolle standvastigheid om schulden af te lossen. In 1931 schrijft hij te wachten op salaris om weer wat te kunnen afdragen, in 1932 is sprake van een kleine meevaller waardoor hij weer iets kan overboeken, terwijl hij in 1933 laat weten ontslagen te worden maar toch nog iets te zullen betalen zodra hem dat lukt. De gemangete en getormenteerde Sassen overlijdt in 1936.⁸⁴

WERKEN AAN NAAMSBEKENDHEID

Aanvankelijk is er een grote animo om de naam van de vereniging breeduit onder de aandacht te brengen. Er gaan het eerste jaar wervende circulaire naar de geestelijkheid, onderwijzers, notarissen, burgemeesters etc., wat later gevolgd door een rondschrijven aan alle leeszaal, bibliotheken en studentenverenigingen. Dialectschrijvers worden benaderd, in het najaar gevolgd door een propagandacampagne. Hierbij wordt opgemerkt dat het in het tijdschrift ontbreekt

← Veldeke zocht aanvankelijk samenwerking met de uitgevers van *De Nedermaas*. Toen dit blad in de problemen kwam, ging Veldeke zelf het eigen blad verspreiden.

→ Affiche uit 1933 met de aankondiging van een dialectavond in Valkenburg.

GAR, AV

aan artikelen in het Venloos en Roermonds die nodig zijn voor een goed evenwicht tussen de dialecten. De Valkenburger Theodoor Dorren beveelt Veldeke aan om zowel de taalkunde als de letterkunde te beoefenen. Diverse sprekers tijdens jaarvergaderingen voegen aan hun inspraakmoment overigens de voordracht van een gedicht toe. De vergadering heeft daardoor een gewaardeerd maar qua tijd onvoorspelbaar karakter, waardoor soms de jaarverslagen van secretaris en penningmeester door gebrek aan tijd maar niet meer worden voorgelezen. Op lokaal niveau wordt er samenwerking gezocht met andere organisaties. Zo vindt in Maastricht een vergadering plaats in samenwerking met de lokale afdeling van het Algemeen Nederlandsch Verbond, dat onder voorzitterschap van taalkundige dr. Endepols staat. Deze wijst er in een poëtische verwoording op dat ook zijn vereniging aandacht heeft voor de bloei en beoefening der dialecten *“die als het ware de verschillende kleuren vormen, waaruit de regenboog der Nederlandsche taal is samengesteld”*.⁸⁵

Een andere manier waarop Veldeke werkt aan naamsbekendheid is door het geven van lezingen en voordrachtavonden. De samenstelling van een bijeenkomst is dikwijls als volgt: na een inleiding over de doelstelling van de vereniging dragen auteurs – veelal bestuursleden, nadien aangevuld met andere dialectschrijvers – voor uit eigen werk; soms wordt dit nog uitgebreid met een lezing over een dialectthema. Dit brengt de voordrachtkunstenaars door heel Limburg, vooral in de grotere plaatsen. Het gebeurt indachtig het devies van voorzitter Van Wessem dat luidt: *“Limbörgs dinke – Limbörgs spreke – Limbörgs blieve”*.

MENSENWERK, MAAR NIET MET HALFVASTEN

Los van alle bijeenkomsten die glansrijk verlopen en waar op het einde van de avond met voldoening de nieuwe Veldeke-leden geteld

kunnen worden, gaat het niet met alle lezingen even voorspoedig. Aanvang 1927 zou Roermond aan de beurt zijn, maar dat kan niet doorgaan: de voorzitter is “ongesteld”, de vicevoorzitter heeft het aan zijn keel en de secretaris is op zakenreis zodat de bijeenkomst te elfder ure – maar wel nog net voordat de uitnodigingen de deur uit gaan – wordt afgeblazen. Evenzo mislukt een bijeenkomst in Kerkrade, waar Frits Ploum zich sterk voor had gemaakt.⁸⁶ Dan blijkt Van Wessem ziekelijk, heeft Franquinet keelontsteking en voelt Jaspar er niet veel voor om de zaak alleen te vertegenwoordigen. De organisator verneemt per telegram dat het niet door kan gaan. Dat gebeurt vlak van te voren. Hij kan de afgelasting niet meer wereldkundig maken in de krant of anderszins. Wel slaagt hij erin nog een paar mensen te bellen, die over telefoon beschikken. Diverse mensen komen vergeefs naar de zaal. De secretaris verontschuldigt zich later bij Ploum, die er zijn naam aan heeft verbonden. Het blijft mensenwerk.

Soms liggen er andere redenen ten grondslag aan het afgelasten van een avond. Zo meldt bestuurslid en kapelaan Schleiden in 1928 een probleem met de planning van een bijeenkomst in Valkenburg: “Dezer dagen vernam ik, dat de pastoor van Valkenburg absoluut gekant is tegen elke toneeluitvoering gedurende de vasten, ook met Halfvasten; waar dit zoo is, zijn we dus genoodzaakt, daarvan af te zien. Ad impossibile nemo tenetur”. De geestelijkheid van Valkenburg had zich even tevoren juist sterk gekant tegen het vermaak in de vastentijd, reden waarom nu evenmin een avond van Veldeke in die periode getoleerd kon worden.⁸⁷

‘DOOD EN BEGRAVEN’

Toch betreft de hemel al gauw. Door het debacle met de *Nedermaas* moet het bestuur van Veldeke in 1927 zelf de contributies gaan innen en het blad zelf verzorgen en verzenden. Hier komt heel wat extra werk bij kijken, waar secretaris Franquinet en penningmeester Delhougne niet direct op voorbereid en soms niet bereid toe zijn. Er ontstaat wat wrevel tussen die twee. Franquinet meent dat de penningmeester niet adequaat optreedt, de contributie te laat int, de drukkeruitgever te laat betaalt en te weinig actie onderneemt bij de terugvordering van de schuld van Sassen van de *Nedermaas*. Het bestuur vergadert daarna een heel jaar niet. Een stok achter de deur om het werk bijtijds af te ronden, is er dus nauwelijks. Het verenigingswerk lijdt eronder. Voorzitter Jos van Wessem signaleert dit in een briefkaartje aan de secretaris: “De zaak maag neet verslappe, maar mot werm gehalde waere, net as ein jonk maedje, veural allewieles, now ze zoe weinig um en aan hebbe,

wie ik huur zegge, oet mien eige weit ik det neet”.⁸⁸ Halverwege 1929 is het merendeel van de contributies nog niet geïnd van het verenigingsjaar 1928-1929 dat tot en met augustus loopt. Bovendien moeten de laatste drie nummers nog aan de drukkerij worden betaald. Delhougne moet er als penningmeester nu echt werk van maken en de contributie eerder gaan innen. De jonge vereniging lijkt al lichtelijk ingeslapen. Van Wessem schrijft de secretaris geïrriteerd: “Zoe kan ik toch neet doorgaon. As de luu zegge det V.E.L.D.E.K.E. allang doet en begrave is, en dat me deraan mot gaon twiefele offe ein paar jaor op rie wakker waas gewaore – altied in de vorm van eus vereniging, want wej slaope en blieve slaope”.⁸⁹

Die opvatting van een vereniging waar weinig leven in zit, wordt gestaafd door de olijk bedoelde openingszin waarmee het jaarverslag 1929-1930 start: “E jaarverslaag van V.E.L.D.E.K.E. sjijnt altied geliek te stoon mèt enen aonval op et wereldrekord in korthaid. Dao gebäört in eus gooj vereiniging zoeget niks, wat te meujte van et vertèlle weerd is”.⁹⁰

DE SECRETARIS MAAKT EEN DEAL EN VERTREKT

In een lange brief aan de voorzitter klaagt secretaris Franquinet in 1930 zijn leed.⁹¹ Met Veldeke schiet het niet op want ten noorden van Sittard lijkt er niemand op te wachten. Maar er spreekt ook persoonlijk leed uit zijn schrijven: “Zellef sjrijf iech neet mie in et Mastreechs, en dat heet z'n gooj reije”. Hij licht toe dat hij drie jaar geleden het boek *Maskeraad* had uitgegeven, waarover de critici volgens hem lovend waren.⁹² De oplage bedroeg 500 stuks, dat hem fl. 400,- gekost had. Een inlegvel in het tijdschrift *Veldeke* maakte attent op de uitgave. Desondanks waren er maar ongeveer 125 exemplaren tegen fl. 1,50 verkocht, waarbij veertig cent aan de boekhandel was afgedragen. Franquinet kampte met een strop van meer dan fl. 250,-. “Geer begrep”, zo vervolgt hij, “dat iech, met m'n òngelökkig griffierssalaris neet t'raon kin goon dinke, zoeget nog ins te perbeere. En noe sjrijf iech dus mer Hollans. Boemèt iech dus met wel zègge, dat men et es e soort persoonlikke luxe moot besjouwe, wienie iemes e book in 't dialek oetgief, en dat iech langzamerhand tot te euvertuiging bin gekomme, dat et sjrieve van good wèerek in dialek niks anders is es et werrepe van 'parelen voor de zwijnen'. Tenminste heij in Limburg”. Zo, het hoge woord is eruit. Hij vervolgt zijn brief met het voorstel dat Veldeke bij haar eerste lustrum aan de tweehonderd leden zijn boek *Maskeraad* cadeau zou doen, waarmee hij in zijn maag zat en die hij voor een gulden per stuk aan de vereniging wil overdoen. Hij geeft de voorzitter in overweging dat hij zijn werk als secretaris vijf jaar lang trouw gedaan heeft en bij alle vergaderin-

gen aanwezig was, waarbij reiskosten en “souper” voor eigen kosten kwamen. Na enige overweging besluit Veldeke haar trouwe secretaris te belonen door in te gaan op zijn aanbod. Alle leden krijgen bij het eerste lustrum zijn boek.

Maar ondank is 's werelds loon. Franquinet maakt de overstap en wordt hoofdredacteur van de *Nedermaas*! Hij bedankt nog in hetzelfde lustrumjaar voor het secretariaat van Veldeke wegens teveel werkzaamheden. In 1935 schrijft hij zelfs zich – wegens salariskorting – gedwongen te zien zijn lidmaatschap op te zeggen van Veldeke. Zelf geeft hij overigens jaren later een andere lezing ten beste. Hij doet dat in een artikel waarin hij niet nalaat zich fors op de borst te kloppen. Hij wijt de gang van zaken aan zijn werkomstandigheden bij de rechterlijke macht. In 1933 werd het kantongerecht in Gulpen opgeheven, waaraan hij als griffier verbonden was. Franquinet vond geen andere passende betrekking in Limburg en moest er een aan de Rechtbank van Utrecht accepteren. De gedachte aan het vertrek uit Limburg zou hem zodanig hebben verbitterd dat hij besloot met deze provincie en alles wat hem daaraan bond, te breken. Hierdoor zegde hij dus ook het lidmaatschap van Veldeke op. Was dat niet ook de vereniging die een standbeeld voor zijn grootvader overwogen had?⁹³

EEN LIMBURGS WOORDENBOEK IS NOG EEN BRUG TE VER

Voor het spreken en schrijven van een taal is een woordenboek een belangrijk middel, dat realiseert het prille Veldeke zich. Daar is tot dan toe op lokaal vlak nog niet zoveel werk van gemaakt. Wel heeft G.D. Franquinet (de senior) in *De Maasgouw* van de jaren tachtig van de negentiende eeuw grosso modo 1300 Maastrichtse spreekwoorden verzameld. Theodoor Dorren heeft een woordenlijst in het Valkenburgs plat samengesteld, terwijl in 1927 in Sittard het verdienstelijke werk van de *Zittesjen A.B.C.* van Louis van der Heijden verschijnt. Voorts zou er aan een Venloos woordenboek gewerkt worden, zo wordt gemeld, maar daar wordt daarna lang niets meer van vernomen. Ook het Groninger woordenboek van K. ter Laan dient Veldeke als lichtend voorbeeld. Het lid D. Wehrens uit Amsterdam, dat het bestuur bestookt met louter suggesties, oppert dat Veldeke ook alvast met een woordenboek zou beginnen. Hij stelt het bestuur voor dat de vergadering een commissie benoemt die dit vraagstuk bestudeert en hierover volgend jaar verslag uitbrengt. Het woordenboek wordt inderdaad in de ledenvergadering van Veldeke ter sprake gebracht, maar die besluit dat dit geen haalbare kaart is; de dialecten van Limburg zijn daarvoor te verschillend. Wehrens geeft zo snel niet op; hij

Rechtbankgriffier
mr. Edmond Franquinet,
Maastricht/Gulpen, eerste
secretaris van Veldeke.
Uit: SVR 2012 | collectie Josique
Stevens-Huyben.

meent dat het toch wel mogelijk moet zijn, namelijk door een woordenboek samen te stellen waarin de grote plaatsen omwille van hun belang een eigen kolom met lokale benamingen krijgen. Hoewel het project in dit vroege stadium en op deze wijze geen doorgang vindt, blijkt uit deze overwegingen wel al vroeg het verlangen de woordenschat te bundelen.⁹⁴

‘DE FRIEZEN DOEN HET BETER’

Onderwijl wordt met aandacht over de grenzen gekeken. Hoe doen andere streken het waar dialect een rol speelt? Los van de contacten die over en weer worden onderhouden, bijvoorbeeld met Öcher Platt (Aken), of de uitwisselingen met bibliotheken in eigen land en daarbuiten, lijkt het of elders sprake is van een duidelijke voorsprong op het gebied van taalstudie. Watertandend wordt gekeken naar de vorderingen van de *Sprachatlas des Deutschen Reichs und deutsche Mundartenforschung*, waaraan het Amsterdamse lid Wehrens zegt deel te nemen. Voorzitter J. Schaepkens van Riepst van het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap geeft in een brief uit 1935 (een voorwoord voor het jubileumnummer) eveneens zijn visie op het Limburgs; hij wijt het gebrek aan aandacht voor de taal voor een groot deel aan de Limburgers zelf. Het Nederlands wordt in deze provincie beschouwd als de taal van de autoriteit, kennelijk dus reden voor de Limburgers hun eigen taal daarbij achter te stellen. Ze spreken het dialect gewoonweg onvoldoende. “*De Friezen doen het beter*”, stelt Schaepkens: maar liefst aan drie universiteiten wordt het Fries gedoceerd, in Amsterdam, Utrecht en Groningen. Subliem poneert hij de vraag of er dan niet in Nijmegen een leerstoel voor het Limburgs gecreëerd zou kunnen worden?⁹⁵ Hij is zijn tijd ver vooruit.

DE KWESTIE VAN DE SPELLING

Een heikel punt is de spelling. Al in de oprichtingsvergadering komt dit thema ter sprake en ontbrandt er een ‘oorlogje’. Sommigen koesteren, niet gehinderd door enige kennis, de meest romantische opvattingen en sentimentele neigingen. Het bestuur houdt zich er vooralsnog verre van om hierin het voortouw te nemen. Dat de spelling niet wordt aangepakt, komt het bestuur op kritiek te staan. Gerard Krekelberg, tekstdichter van het – Nederlandstalige – Limburgs volkslied, doet het bestuur bij de start van Veldeke al meteen wat aanbevelingen voor de spelling. Een ander lid, J.A. Hoens uit Doenrade, laat al in stichtingsjaar 1926 weten de spelling “*niet zo dringend*” te vinden. Een landelijke commissie van taalkundigen had op dat vlak al werk ver-

richt. “Onbeperkte spelvrijheid” acht hij belangrijker dan “speldwang”. Een heel andere mening is Theodoor Dorren uit Valkenburg toege-
 daan, die zich aan een ongebreideld gebruik van de umlaut ergert en
 die op een briefkaart van de secretaris uit diens standplaats Gulpen
 reageert: “*Veur te beginne zal ïg get motte-n enschele, want geer schrief
 aan de kop van eur breekkaart Göllepe. Is dat noe wel nuëdig? ïg hub in
 ander schrieverre oug al männeke en tönneke gezeen; me kan dat doch mit
 oos gewoon u en e aaf. Aan die oemlaute hub ïg de pes gezeen, Mè, niks
 veur ongood, huërder! Eeker z’n meug, zag de boer!*”.⁹⁶ Op de ledenver-
 gadering in 1928 wordt van gedachten gewisseld over een uniforme
 spelling voor de verschillende dialecten. Het bestuur omzeilt een
 voortrekkersrol: door oprichting van plaatselijke kernen en door de
 publicatie van een eenvoudig opstel in verschillende dialecten zou
 veels goeds bewerkstelligd kunnen worden, zo is de mening. Enke-
 le jaren later schrijft de Maastrichtse onderwijzer Fons Tuinstra als
 reactie op enkele eerdere bijdragen van Jaspar over dit thema aan de
 secretaris een paar uitvoerige brieven met wenken voor de taalverbe-
 tering.⁹⁷ Die worden prompt in een artikelreeks onder de titel ‘*Wie
 moote ver eus dialect sjrieve?*’ in het tijdschrift gepubliceerd. Hij vindt
 het de hoogste tijd om invulling te geven aan de nagestreefde eenheid
 in spelling. Hoewel sommigen nog tegenstribbelen, acht hij er de tijd
 rijp voor om een commissie dienaangaande in het leven te roepen.
 De kwestie wordt wat persoonlijker van aard als vicevoorzitter Jaspar,
 die zich eerder in een serie artikeltjes in *Veldeke* had opgeworpen als
 deskundige, er in een bijdrage van langs krijgt omwille van de gehan-
 teerde spelling bij de herdruk van zijn gedichtenbundel *Bonte Blom-
 me*. De franciscaan dr. Gerlach Royen⁹⁸ ziet in de daarin door Jaspar
 gehanteerde spelling een antwoord op eerdere vingerwijzingen: “*En
 dat antwoord is daan kort en goot: iech trèk mech vaan al die op- en aon-
 merrekinge en dien bezwoere lekker niks aon*”. Royen hekelt het feit dat
 Jaspar op taalgebied een leek is maar zich toch met de spellingkwes-
 tie bemoeit. Ook Tuinstra laat in zijn artikelenreeks weten de mening
 te zijn toegedaan dat Jaspar er op taalgebied niet veel van bakt. Dus is
 het welhaast onvermijdelijk dat de taalridders ‘strijd’ moeten leveren
 om uit te vechten hoe het dialect (’t Maastrichts) geschreven zou moe-
 ten worden. Lopende de artikelreeks van Tuinstra publiceert Veldeke
 in 1932 een tiental ‘spelregels’: afspraken die beschrijven hoe een
 aantal klanken benoemd moeten worden, zoals ‘ao’ (gaon praoten),
 ‘äö’ (sjäör = scheur), ‘bekker, niet bäkker’, ‘è’, ‘ö’ (sjötter, niet sjutter),
 ‘ou’, ‘ó’ (stóp, naast stop), ‘ui’ (buimke, niet bäumke) ‘sj’ (niet ‘sch’ of
 ‘ch’) en vreemdsoortig hoofdlettergebruik met de ‘G’ of ‘GG’ (lèGGe,

zèGGe). Ze blijken uit de koker van Jaspar te komen en moeten gel-
 den voor alle kopij voor Veldeke.⁹⁹

De spellingkwestie blijft zich onverminderd aandienen telkens als
 stukken van derden gepubliceerd moeten worden in het tijdschrift.
 Daarbij worden de nieuwe spellingregels niet consequent gehan-
 teerd. Wel valt Veldeke soms terug op enkele lokale deskundigen, die
 ook stukken van anderen corrigeren. Niet iedereen is het daarmee
 eens. Huib Ubaghs uit Valkenburg wordt dat in 1933 teveel; hij zegt
 zijn lidmaatschap op. Hij vindt dat de vereniging veel te weinig heeft
 gedaan met de spelling van het dialect. Veldeke had in zijn ogen in
 ieder geval eenheid in de weergave van klanken moeten brengen.
 Ubaghs vindt de spelling een van de belangrijkste onderwerpen. Dor-
 ren meldt zich opnieuw en beklagt zich bij de voorzitter eveneens
 erover dat Veldeke had toegezegd om eenheid in de spelling te bren-
 gen maar dat daar niets van is gekomen. “*Nieks is gebeurd*”; ieder doet
 het maar “*op z’n eige meneer*”. Dat kan de drukker Goffin beamen. Hij
 schrijft de redactiesecretaris dat bepaalde stukken niet gezet kunnen
 worden. De schrijvers maken gebruik van vreemde accenten, boogjes
 boven de letters of streepjes eronder. Misschien bieden de gangbare
 tekens ^ of ‘ soelaas, meent de drukker.¹⁰⁰

SPELLINGSPERIKELLEN

Jaspar doet in 1929 eerste suggesties om te komen tot een eenheid
 in spelling, speciaal voor nuances in toonhoogte en lengte der
 klinkers en geeft daarbij volgende voorbeeldzinnen:

“*Ze zeGGe: er vink ‘n vi’nk bij ‘t päölke aon ‘t peulke.*

Achter de kloe'sters vaan et klooster zit de broe'd en it broed.”

Vertaling:

Ze zeggen: hij vangt een vink bij het paaltje aan het poeltje.

Achter de kluisters van het klooster zit de bruid en eet brood.

Redactiesecretaris Loontjens beklagt zich dat de dialectschrijvers
 maar schrijven zoals zij menen dat het moet, zonder zich te storen
 aan spellingafspraken. Dat bezorgt hem veel correctiewerk.

“*Me wèt soms neet wie me e woord moot sjrieve.*

D'n eine zeet: Iech sjrijf veur vrieve: wrieve.

Ins weurd me ‘t neet.

Bin iech noe profheet

Es iech zèk tot ‘t vreigel zal blieve?’”¹⁰¹

VROEGSTE KRINGEN

Na enkele jaren van aanloop, discussie en activiteiten, komt Veldeke in de loop van de jaren dertig beter tot ontplooiing. De vereniging wint aan naamsbekendheid en daarmee aan leden door de vele avonden die binnen en incidenteel ook al buiten de provincie gehouden worden. Al vroeg wordt de wens geuit dat er lokale afdelingen ('*plaatselijke kernen*') komen. In 1934 worden enkele bijzondere noviteiten geïntroduceerd. Dat jaar ontstaan namelijk de eerste kringen van Veldeke, toen nog afdelingen genoemd. Terwijl het bestuur van Veldeke daarover nadenkt is er al een afdeling in Kerkrade opgericht, waarvan de heren Ger. Frantsen, Jos Reinard en Frits Ploum als initiatiefnemers en eerste bestuurders te boek staan. Ook in Valkenburg komt dat jaar spontaan een afdeling tot stand. Op dit lokale niveau worden van meet af aan diverse activiteiten georganiseerd waarbij met name het dialecttoneel veruit favoriet is. Zo wordt in Valkenburg maar liefst negen keer het toneelstuk 't Groat Laot' van Pierre Visschers met een eigen toneelgezelschap opgevoerd terwijl de onderafdeling Kerkrade twaalf keer toneelstukken voor het voetlicht brengt. Op die avonden wordt overigens niet uitsluitend toneel gespeeld maar wordt ook gedeclameerd. Hoewel zo actief in het eerste jaar, verneemen we nadien weinig meer van de prille eerste kringen van Veldeke. Het enthousiasme dat in het begin zo kenmerkend is, moet langzaam zijn weggeëbd.¹⁰²

HET TONEEL VIERT HOOGTIJ

De vroegste kringen bestaan bij de gratie van lokale belangstelling maar vooral lokale toneeluitvoeringen. Dat blijkt uit de activiteiten van de Valkenburgse kring die met de beschikking over een eigen toneelgezelschap, een toneeldichter en een openluchttheater goud in handen heeft. Het toneel speelt ook in de prille Kerkradse kring een rol van betekenis. Daar heeft de schrijver Jos Reinard met 'Et Mailie'ne' een folkloristisch stuk gecreëerd dat lokaal vaak vertolkt wordt. Incidenteel zijn ook elders toneelschrijvers in het dialect actief, maar mondjesmaat. Het dialectisch toneelspel borduurt voort op het werk van Momus en Olterdissen in Maastricht. Aparte vermelding verdient Frans Schleiden met de stukken 'Der Brand va Bellent' en 'De Koel va Lutterendal' die talloze opvoeringen beleven en grote populariteit genieten. Over Schleiden en zijn toneelwerk wordt geschreven: "*Deze is er in het feitelijk Duitsche dialect van Vijlen-Vaals in geslaagd niet alleen het komische, maar ook het dramatische uit te drukken. Vóór hem achtte men het Limburgsch daarvoor niet geschikt, wegens vermeend*

← Affiche uit circa 1935 van de openluchtuitvoering van het bekende stuk van Schleiden.
GAR, AV

→ Toneeluitvoering te Mechelen.
Uit: *Limburg in beeld*, 2e jg., no. 21 (1928) 238.

gemis van expressie-vermogen, woordenschat, enz. Hier werd echter weer eens het bewijs geleverd, dat een dialect evengoed als het A-B. het innige en verhevene kan uitdrukken". De grote toneelman bij uitstek is Jef Schillings die furore maakt met dialectische bewerkingen van toneelstukken.¹⁰³ Schillings leidt zijn eigen toneelgezelschap, het Zuid-Limburgs Toneel, dat honderden uitvoeringen geeft – in gerenommeerde schoolinstituten, openluchttheaters en op tal van Bühnes – en voor vele tienduizenden mensen speelt. Het toneel en evenzeer het dialecttoneel zijn indertijd ongekend populair. "*Duidelijk bleek, dat het eigen dialect een bijzondere bekoring heeft voor het publiek en er beter ingaat dan het A.B.*" (Algemeen Beschaafd Nederlands).¹⁰⁴

UITGELOOFDE PRIJS BEVORDERT DIALECT

Het jaar 1934 is om nog een andere reden bijzonder voor Veldeke. Het jaarverslag meldt vreugdevol dat er geen gebrek is aan kopij en dat er een goede pers is van voordrachten en avonden. Het toneel viert hoogtij. De vereniging organiseert een Veldeke-dag met een grootse bijeenkomst in het openluchttheater van Spaubeek waar Schleidens 'De Koel va Lutterendal' door het Zuid-Limburgs Toneel wordt opgevoerd alsmede diverse voordrachten in het dialect worden voorgedragen. De opkomst is geweldig. Toch vindt het bestuur het zinvol om de toenemende belangstelling voor het schrijven in dialect nog meer te stimuleren door het uitloven van een prijs. Na twee vergaderingen is men eruit. Er worden prijzen uitgelooft voor drie onderdelen, namelijk: 1. een wetenschappelijk werk in of over dialect, 2. losse stukken proza of poëzie en 3. het beste toneelstuk. Verder wordt er een prijs voor de beste toneelavond in het vooruitzicht gesteld. Er is aanvanke-

lijk grote belangstelling maar dat vertaalt zich lang niet altijd in kandidaatstellingen of uitvoeringen. De samengestelde jury gaat in Weert de opvoering van de operette 'De Rogstèkers' bekijken en beoordelen; het is de eerste die zich in de categorie 'toneel' heeft durven aanmelden. Er is dus sprake van voldoende belangstelling voor het schrijven in dialect, er worden veel toneelspelen in het Limburgs opgevoerd, maar de branche is nog niet echt competitief.¹⁰⁵

EERSTE RADIO-OPTREDENS

In de jaren dertig dienen zich heel voorzichtig ook andere media aan die benut kunnen worden om het dialect te promoten. Zo meldt het lid D. Wehrens vanuit Amsterdam in 1929 al dat hij voor de AVRO-radio een lezing zal houden over 'De folklore in het algemeen en die van Limburg en z'n dialecten in het bijzonder'. Datzelfde jaar komt vanuit Kerkrade de suggestie of Veldeke niet een fonograaf met dicteermachine zou aanschaffen, waarop gesproken geluid opgenomen kan worden. Het bestuur wuift de suggestie van Jos Reinard weg: het is een grote uitgave voor de nog beginnende vereniging en zou men er gebruik van willen maken, dan kan die geleend worden.¹⁰⁶ In de radio ziet men wel heil. Met de uitsluitend nog landelijk opererende radio kan in een slag een groot publiek bereikt worden. Dat blijkt in 1934 als voorzitter Van Wessem, vicevoorzitter Jaspar en nog enkele Limburgers voor de in Nederlands-Indië uitzendende Phohi-zender¹⁰⁷ het Limburgs dialect en Limburgse liedjes kunnen laten horen. De uitzending wordt door menig overzees Limburger gehoord en leidt prompt tot de inzending van een dankbare brief van de onderwijzer L'Ortye aldaar. Het gebruik van het nieuwe medium verloopt overigens niet altijd vlekkeloos. Zo windt voorzitter Van Wessem zich in 1935 op over de uitzending 'Limburgs eurke', waarin iemand te horen was die Venloos zou praten; er klopte niets van, meent Van Wessem, het was vertaald Nederlands. Dat vraagt om een reactie. Het mooie dialect wordt op die wijze mishandeld. Veldeke slaat met eigen munt terug. Op 28 november 1936 brengen enkele kopstukken, die ook geregeld avonden verzorgen, zelf via de KRO-radio verhalen en gezang. Van Wessem is uiteraard van de partij, met Harie Loontjens, W. Habets uit Valkenburg en Thur Laudy uit Sittard. De mannen krijgen hun treinreis en overnachting vergoed en het optreden wordt een waar succes, zo bericht ook de krant. Al tijdens de uitzending komen bij de studio telefoontjes binnen. Het kan niet uitblijven dat dit diverse verzoeken oproept van lokale organisaties die een avond met Veldeke willen organiseren. Onder meer de Vereniging Verenigde Limburgers

Poster van de Katholieke Radio Omroep. KRO, Hilversum.

in Amsterdam reageert en suggereert een avond waar de AVRO opnames van kan maken. Loontjens adviseert dat het Roermondse Dubbelkwartet dan ook van de partij is. Zo worden er tal van plannen gesmeed die als gevolg van het vrij unieke karakter die radio-uitzendingen dan nog hebben, slechts af en toe tot uitvoering komen. Televisie is er nog niet, films wel al, die in bioscopen of zaaltjes gedraaid worden. Dr. H.J.E. Endepols uit Maastricht laat Veldeke weten van plan te zijn folkloristische films met geluidsopnames te maken. Hij zou met Polygoon¹⁰⁸ opnames willen maken van de voordrachten of uitvoeringen bij een Veldeke-bijeenkomst, die dan wel 's middags (bij daglicht) plaats zou moeten vinden. Een mooi plan maar nog niet rijp voor uitvoering.¹⁰⁹

EEN KATHOLIEK STEMPEL OP HET BESTUUR

De Limburgse samenleving is lange tijd vrij homogeen van religie en katholiek van aard geweest. Veldeke biedt daarom een welwillend podium voor de geestelijkheid, temeer als die partij kiest in de taalqueeste. Tijdens een vergadering krijgt de dialect sprekende monseigneur Claessens uit Sittard het woord die na lange afwezigheid bij zijn terugkeer in zijn vaderstad moet constateren dat veel oude woor-

den in het spraakgebruik verdwenen zijn. Hij spreekt zijn bewondering uit voor een oude pastoor van Voerendaal die lang geleden de preken tot zijn parochianen in het plaatselijk dialect hield. Hierdoor was hij in staat *“de waarheden van het Evangelie nader tot zijn parochianen te brengen dan door toespraken in de officiële taal”*.¹¹⁰ Is er een beter pleidooi voor het werken van Veldeke mogelijk?

Ook in het bestuur krijgen priesters ruim baan. De samenstelling van het bestuur is in de beginjaren, als nog niet alle neuzen dezelfde kant op staan, nogal aan verandering onderhevig. De leraar Schutgens, die aan de rijkskweekschool doceert en een nevenbetrekking aan de HBS krijgt, moet een jaar na de start al zijn bestuurslidmaatschap opzeggen. In zijn plaats komt de Venlose geestelijke Fons Meijer, pastoor van Haelen.¹¹¹ Die spant zich gedurende meerdere jaren in om in zijn omgeving de mensen warm te krijgen voor Veldeke maar toch wil een avond in Weert maar niet van de grond komen.¹¹² In 1929 treedt een tweede priester toe tot het bestuur. Het is Frans Schleiden, kapelaan te Hoensbroek, die in 1931 Franquinet als secretaris en als redacteur opvolgt.¹¹³ Veldeke toont zich met twee geestelijke bestuurders een op en top katholieke vereniging. Veel van de geplaatste gedichten of verhalen getuigen ook van een diep verankerd geloof bij de scribenten. Weert krijgt in 1930 een eigen bestuursvertegenwoordiger in de persoon van A.H. Tullemans. Maar zijn briefje van twee jaar later, met de strekking dat als het bestuur een betere persoon weet, hij zijn plaats wel af wil staan, getuigt niet bepaald van een standvastige uitstraling. De vereniging krijgt in 1933 twee nieuwe bestuursleden die hun naam voor lange tijd aan het gezelschap zullen verbinden, te weten de Venlose advocaat en procureur mr. Piet Müller¹¹⁴ en de docent en taalkundige drs. Winand Roukens, die nadien zal doctoreren op het dialect. Evenals het jaar daarvoor brengt ook 1934 Veldeke enige illustere en geëngageerde bestuursleden. Het katholieke imago wordt nog versterkt door de toetreding van de priester-docent Jacques Jansen, die aan het grootseminarie te Roermond onderwijst,¹¹⁵ en Ad Welters, aanvankelijk kapelaan te Maastricht, nadien pastoor te Mheer en Valkenburg.¹¹⁶ Harie Loontjens is het derde nieuwe bestuurslid in 1934. Hij was een jaar eerder lid van Veldeke geworden en zou zich voor de vereniging en in het bestuur een duizendpoot tonen.

HET AANZIEN VAN DE GEESTELIJKEN

Hoezeer tegen de geestelijkheid wordt opgekeken, zodat er zelfs financiële offers voor gebracht worden, tonen de organisatorische verwik-

kelingen van een avond van Veldeke in Bleijerheide met herdenking van het prominente lid Hein Jansen van Öcher Platt en opvoering van een lustig spel uit Aken. Er is helaas maar weinig publiek op afgekomen. De lokale organisator is Jos Reinard die bij de tegenvallende afrekening met penningmeester Loontjens ontgoocheld laat weten dat hij de voor de organisatie ondernomen treinreis naar Sittard en drie maal op en neer naar Aken maar voor eigen rekening neemt. *“Ja, nog iets”*, merkt hij welhaast schuchter in zijn brief op, *“Zondag na afloop, bleef de kelner zitten met 12 biertjes welke gedronken waren aan de tafels, waar kapelaan S(ch)leyden, Pastoor Spierts en die anderen zaten. Een van hun had er een 3 betaald, wie wist hij niet. Of die anderen nu dachten dat die ze allemaal betaalde?? Wat moest ik doen? Die smet op de geestelijken laten zitten? Dat niet; besonders daar ik den kelner niet kende op dat gebied. Ik heb ze maar uit eigen zak betaald, wie weet waarvoor het goed is”*. Loontjens dankt hem voor zijn grote inspanningen maar betreurt het dat de eigen leden van Veldeke niet aan bod kwamen omdat het programma fors was uitgelopen; zo was Thur Laudy met hem meegekomen uit Sittard en Boumans had de Echter kermis in de steek moeten laten. Hij zal Reinard de gevraagde dertig gulden betalen. De glazen bier aan de tafel had Loontjens zelf besteld, bekent hij. Hij was ze vergeten te betalen met het weggaan, dat in alle haast moest gebeuren onder het spreken van een dankwoord om de trein tijdig te halen. Maar het waren er geen twaalf. Dat moet de kelner met de Franse slag hebben gezegd.¹¹⁷

GEDICHT OVER DE WAARDE VAN HET GELOOF

*“t Gelouf dat us is ingeprint
Op Meerke häöre sjoet,
Dat maag heij noets verlore goon,
Dat maak us sjterk en groet!
Eus land is riek aon bos en hei
Aon klei, aon zand en leim,
En eus gelouf hink tao aon vas,
Dat huurt beij ‘t Limbörgs heim!”*¹¹⁸

VELDEKE MISSIONEERT

Binnen het bestuur van Veldeke komt een idee bovendrijven. Zouden we het blad niet – om niet – toesturen aan de Limburgse missionarissen in den vreemde? Dat is een sympathiek plan dat uitstekend past

Vanuit de missie dankt een
lazarist voor de toezending
van het tijdschrift
Veldeke. GAR, AV.

bij de katholieke identiteit. Er zijn dan al enkele niet betalende leden zoals redacties van kranten en wetenschappelijke bibliotheken en hier komen dan diverse missionarissen bij. Ook wordt besloten Veldeke aan alle Limburgse bisschoppen toe te sturen. Behalve Mgr. Lemmens van Roermond zijn er dat in de missie ook nog een behoorlijk aantal: bisschoppen en apostolische vicarissen op Java en Curaçao, in China, Goudkust Bangalore en in Finland.¹¹⁹ Mgr. Paulissen (“*vaan Wolder*”) dankt prompt enthousiast vanuit Goudkust¹²⁰ bij de secretaris voor het plan van Veldeke om “*Limburgers en Maastrichtenaars euver den eardbol verspreid, te gedinke*”. Hij had het blad al onder de zes Limburgers daar laten circuleren. Voor de missionarissen wordt de actie zodanig ingezet dat een abonnee een extra abonnement kan nemen dat aan een pater in de missie ten goede komt. Zo belandt het blad *Veldeke* aan de andere kant van oceanen bij de zogenaamde vooruitgeschoven westerse posten van beschaving. Onder meer bij de lazarist “*padre J. Alberts*” uit Helden, die dankt voor de toezending. Op zijn missiepost in Fortaleza hoorde hij alleen nog maar Portugees.¹²¹ Alleen toen de provinciaal overste – ook een Limburger – op bezoek kwam, had Alberts met de jongens van het Seminarie aldaar het Limburgs Volkslied ingestudeerd, waarmee de bezoeker enorm verrast werd. De jongens waren het lied al vergeten, maar bij hem bleef het nog lang naklinken. En over het ontvangen blad mijmert hij: “*In de winnige vrede augenblikken is Veldeke veur mich wie in korenveljd in de heite zomerzon. En det is toch wel iets schóns, zeu ich dinken*”.

In Kameroen zaten vier Limburgers, maar ver van elkaar; alleen in de schoolvakantie troffen ze elkaar: “*Waat zal os hertje blie zeen als weej nog ens echt Limburgsch kunne praote en op zien echt good Limburgsch plezeer make*”, schrijft de Venlose ‘Mill Hill father’ Piet Jacobs. Dit terwijl de witte pater Mestrom in Rhodesia¹²² verzucht dat hij al dertien jaar geen Limburgers noch Venloos gehoord had. Hoe anders was dat bij de salesiaan, die toegaf het Nederlands in India langzaam te verleren, maar niet het Limburgs: “*det hebbe we van mooder gelierd en dat is de taal die we eederen daag gebroeke wannier we met Os Leef Hierke en Leeve Vruike spraeke en det kleine en toch zoeë versjieje taelke, det we ós eige kunne neume, geit noeët oet de kop. We baeje in 't Limburgs, we dinke in 't Limburgs, we telle in 't Limburgs, we druime in 't Limburgs*”.¹²³

WEL OF GEEN FOLKLORE?

Al binnen enkele jaren na de oprichting staat Veldeke voor de afweging of de vereniging zich ook op de oude gebruiken zou moeten richten. Voorzitter Van Wessem meent wel dat dit een met het dialect vergelijkbaar doel is maar vindt dat de vereniging zo snel vooral niet teveel hooi op de vork moet nemen. Secretaris Franquinet deelt die opvatting niet; hij is van mening dat de folklore buiten de doelstelling van de vereniging ligt, veeleer op het pad van het tijdschrift *De Nedermaas* dat zich zegt te richten ook op legenden, sagen, zeden en gewoonten. Het leidt tot een compromis: Veldeke is voor het in ere houden van de oude gebruiken, maar wil zich zelf niet op het vlak begeven daarnaar onderzoek te doen en erover te publiceren en ziet evenmin heil in het oprichten van een nieuwe vereniging die zich daarop toelegt. Tijdens een bestuursvergadering in 1931 wordt die discussie opnieuw opgerakeld als een folkloreclub zich aanmeldt als lid van Veldeke. Vicevoorzitter Jaspar is van mening dat Veldeke zich uitsluitend op de dialecten moet richten. De secretaris zal de folkloervereniging daarom berichten dat Veldeke weliswaar met haar sympathiseert, maar dat ze niet als lid wordt opgenomen. Toch blijft het bloed kruipen waar het niet kan gaan. Zo heeft het bestuur met enkel het dialect niet zo heel veel om handen. Bovendien is het aantal dichters en schrijvers niet zo groot en moeten er toch onderwerpen op de proppen komen waarover geschreven kan worden. Aanvang 1932 wil men werk maken van de tradities en oude gebruiken, waarbij direct een volkskundig gebruik in het Venloos beschreven wordt. Kortom, de folklore blijft op de agenda van Veldeke. Er vinden verkenningen in de marge plaats; Veldeke wil wel graag artikelen over dit onderwerp publiceren. Temeer als blijkt dat de Staatsmijnen eerder hebben laten

weten bereid te zijn om folkloristische verenigingen te ondersteunen. Veldeke wil uitbreiding van de activiteiten overwegen mits de mijnen hun steun in de inmiddels om zich heen grijpende crisis nog zullen leveren. Na zijn overstap naar *De Nedermaas* is Franquinet gedraaid wat betreft zijn standpunt: hij ziet het naast elkaar bestaan van Veldeke en *De Nedermaas* als een vorm van versnippering. Het zou ideaal zijn als de beide clubs – Veldeke als vereniging met een blaadje en *De Nedermaas* als tijdschrift – zich zouden vinden en om zo de intellectuelen te verenigen. Die plotse inkeer lijkt te zijn ingegeven door de lastige positie met een tamelijk gering aantal abonnees waarin *De Nedermaas* dan verkeert. Tot een hernieuwde samenwerking tussen beide partners komt het niet.¹²⁴

PROFESSOR SCHRIJNEN HET EERSTE ERELID

In november 1935 beraadt het bestuur zich op de viering van het tienjarig bestaan. Besloten wordt er een feestelijke avond van te maken, een bijzondere uitgave van het tijdschrift te realiseren – met een nieuwe cover, van de troubadour, die er vijftien jaar op zal prijken – en om het eerste erelid te benoemen. Dat wordt Mgr. prof. dr. Jos. Schrijnen.¹²⁵ Behalve dat hij de broer is van wijlen de bisschop van Roermond,¹²⁶ is deze Venloonaar een grootheid op het gebied van taal- en volkskunde. In 1891 was hij te Leuven op een taalkundig onderwerp gepromoveerd, waarna hij leraar werd aan het Bisschoppelijk College in Roermond. In die tijd publiceerde hij al over Limburgse folklore en dialect. Zo stelde hij in 1902 de grenzen van Nederduits en Hoogduits vast voor Limburg en publiceerde hij een baanbrekende studie over de vergelijkende Indo-Germaanse taalwetenschap. Schrijnen had een brede belangstelling en richtte zich ook op methodes van onderwijs en christelijke antieke cultuurgeschiedenis. Hij werd bijzonder lector en later hoogleraar te Utrecht. In 1923 stond hij aan de basis van de nieuw gestarte Katholieke Universiteit Nijmegen, waarvan hij de eerste rector magnificus werd en hoogleraar taalwetenschap. Bij zijn zestigste verjaardag ontving hij in 1929 een lijvige feestbundel van vakbroeders, maar ook Veldeke droeg toen z'n steentje bij door een artikel aan de Limburgse taalkundige professor te wijden. Zodra het plan werd geopperd een 'Dialectatlas van Zuid-Oost Nederland' en een 'Limburgs woordenboek' te starten, zegde onder anderen Schrijnen zijn steun direct toe.¹²⁷

Het mag dus geen verwondering wekken dat monseigneur en professor Schrijnen, bij wie Roukens gestudeerd had, de ideale persoon is aan wie Veldeke het eerste erelidmaatschap wil aanbieden.

→ Taal- en volkskundige Mgr. prof. dr. Jos. Schrijnen werd het eerste erelid van Veldeke.

Uit: *Katholieke Illustratie*, 57e jg., no. 41 (1923).

→ → Erelid

Schrijnen reageert op de spellingkeuze van Veldeke (1936).

GAR, AV.

Er wordt een gedrukte uitnodiging naar hem verzonden: “*Ut Besjtuur neut uch hiemit oppe Feesvergadering, die bie gelaegenheid van ut teenjaorig besjtaon va v.E.L.D.E.K.E. gehauwte wurd ut Gounsdigs, den 18den December 1935, saoves pront hauf ach in de zaal van ‘Ober-Bayern’ te Zitterd, Veursjtad*”. De hoogleraar schrijft een briefje terug dat hij omwille van zijn gezondheid niet bij de feestvergadering kan zijn maar het erelidmaatschap in dank aanvaardt. Er wordt een diploma gemaakt dat hem later wordt toegezonden. Een aantal anderen – drukker Goffin, directeur Roukens en de vereniging Öcher Platt, waarmee Veldeke een goede band onderhoudt – kan evenmin aanwezig zijn maar feliciteert de vereniging bij het tweede lustrum.¹²⁸

Het nieuwbenoemde erelid schroomt vervolgens niet zich te mengen in aangelegenheden van de vereniging. Zo schrijft Schrijnen een brief waarin deze de spellingkeuze van Veldeke hekelt: “*Juist vanwege mijn sympathie voor VELDEKE moet me een protest van het hart tegen het ongelooflijke feit, dat een Orgaan dat zich ten doel stelt de oude Limburgsche gewoonten en gebruiken, de Oud-Limburgsche cultuur te handhaven en te bevorderen, dat zulk een vereeniging officieel van de spelling-Marchant gebruik maakt*”.¹²⁹ Het is een spelling “*die met zuidelijke verbuiging en geslachten geen rekening houdt, omdat die in het Bovenmoerdijk-sche verdwenen zijn*”. Dan gaat het niet zozeer over de dialecten maar over het toenmalige taalgebruik van de Limburger, waarvan Schrijnen fel stelt: “*Wij hebben het recht de pronominale verbuiging in ons*

spreken en schrijven te blijven handhaven. Dat die in het Noorden van het land verdwenen zijn, ligt aan het slordige spreken van den Hollander".¹³⁰

DE EERSTE DICTENDE VROUWEN

In die eerste decennia is Veldeke een mannenbolwerk, niet alleen in het bestuur maar ook in haar leden en in de auteurs die stukjes inleveren voor het tijdschrift. Niet uit overtuiging maar eerder voortkomend uit de tijdgeest; in het katholieke Limburg van die tijd is het aantal dames dat boven het maaiveld uitsteekt, zeer miniem. In de jaren dertig worden wel al in het blad *Veldeke* de eerste gedichten van dames gepubliceerd. De eer om als eerste vrouw in het tijdschrift gepubliceerd te hebben, gaat naar mevrouw Jos. van Kempen-Clerx uit Echt. Zij schrijft meteen twee gedichten, 'Oos blie gemood' en 'De eige taal', later gevolgd door 'Mien aojersshoes' en 'Nao boete'. De eerste twee verschijnen in 1934, de allereerste in het augustusnummer van dat jaar, in hetzelfde nummer als waarin zij als nieuw lid van de vereniging wordt vermeld. Zij is de vrouw van de veearts uit Echt en moeder van Joep van Kempen, die jarenlang de latere kring aldaar zou leiden.¹³¹ Hierna is Maastricht vertegenwoordigd met mevrouw D. Calcius-Visser, die haar dichtwerkjes 'Et wijfke in 't kräömpke. Mastreechter vertèlling' en de 'De aardbeving' via Veldeke in de openbaarheid brengt.¹³² Een volgende vrouw brengt in Kerkraads dialect een actueel en schrijnend maatschappelijk probleem onder de aandacht, namelijk de scheuren in huizen van Chèvremont als gevolg van mijnschade. Het is Catharina Gulpen-Kuckelkorn die onder meer schrijft over 'De zerrèsse hoezer va Sjeveemet'.¹³³ Een volgende wegberedster zet Venlo op de vrouwelijke dialectkaart. Het is Mien Meelkop, die mijmert over 'Genüe' en 'Nao de kermis in Aarce' en van wie we in Veldeke-verband nog veel zullen horen.¹³⁴

Dat deze dames het mannenbolwerk geslacht zouden hebben, zijn te grote woorden. Ze verwerven zich wel een emancipatoire plaats in het rijtje van scribenten voor het orgaan van Veldeke. Het duurt nog tot 1960 vooraleer de eerste vrouw – Mien Meelkop – in het bestuur zou komen. Wel wordt in de jaren dertig alvast een pad geëffend dat het dichten en schrijven niet louter een mannenzaak is. En dit pad zal nog door veel vrouwen betreden worden.

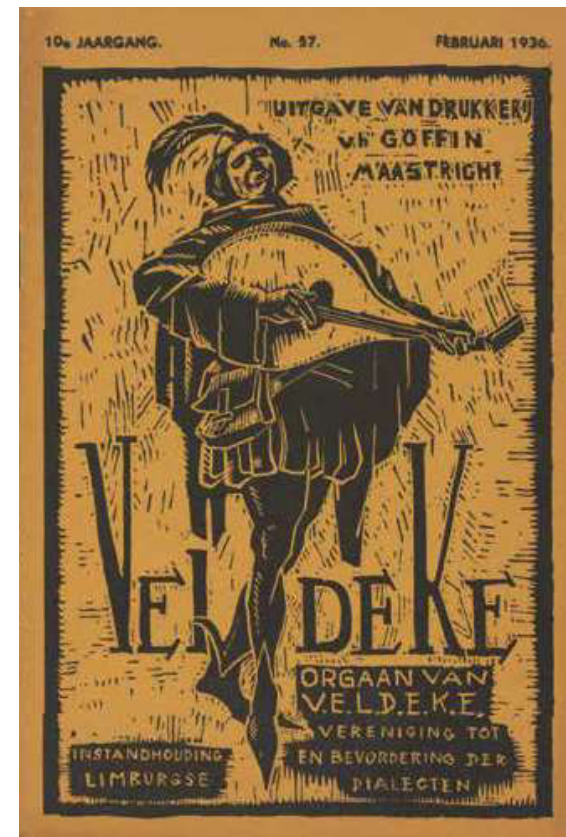
PROMOTIE ROUKENS KOST 'SCHANDELIJK VEEL GELD'

Het schrijven en uitgeven van een proefschrift over een dialectonderwerp is geen sinecure. Niet alleen het vele werk telt, maar ook de kosten die gemoeid zijn met de verplichte publicatie van de onderzoeks-

← De dissertatie van dr. Winand Roukens (1937).

→ In 1935 verscheen voor de eerste maal de troubadour of minstrel op de omslag van het blad *Veldeke*, die vijftien jaar zou standhouden. Tekening: George Tielens.

resultaten. Ook Winand Roukens worstelt daarmee. Hij heeft zich tijdens zijn studie intensief verdiept in de geografische spreiding van woorden en zaken. Met als promotor professor Van Ginneken wordt Roukens in 1937 in Nijmegen doctor in de letteren. Zijn tekstdeel – in het Duits – beslaat maar liefst uit 478 pagina's, dat wordt aangevuld door een kaartenbundel. Het zou gedrukt worden bij de krant *De Gelderlander*. Hoewel vrij eenvoudig uitgevoerd, is het uitgeven van een dissertatie zeker niet goedkoop. In dit geval is het onderwerp evenmin zodanig dat daarvoor een groot publiek is te interesseren. Roukens ziet de bui al hangen. Hij richt zich een maand voor zijn promotie tot Veldeke en vraagt of de vereniging hem niet kan ondersteunen: "Je weet dat de 'zaak' me schandelijk veel geld kost. Ik wil zelf veel betalen, wel fl. 1000,- maar heb nog subsidie nodig: kan Veldeke niet 'n fl. 100 missen (...). Kun je me in deze niet helpen: nog eens, ik houd niet van bedelen maar 't is voor de wetenschap in Limburg".¹³⁵

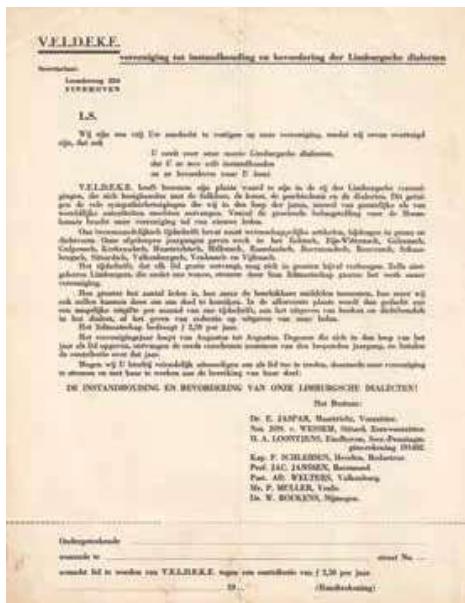
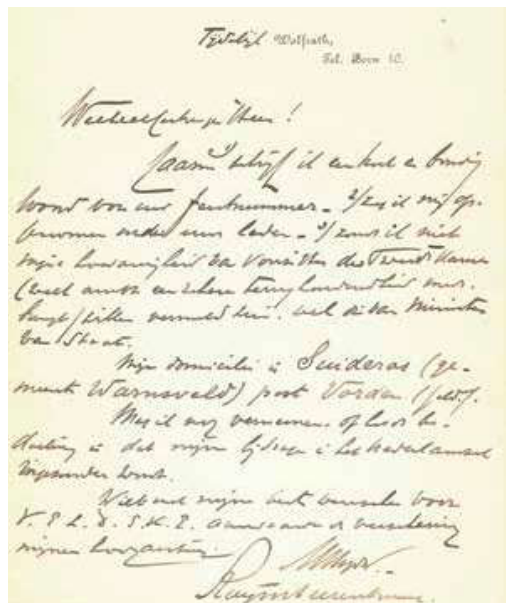
← ← Programma 1931
Heerlen met opvoering
van 'Der brand va Bellent'.
HvdK, av.

← Een advertentie
met de daarbij horende
rekening, 1930.
GAR, av.

✓ ✓ Felicitaties van
de Commissaris van de
Koningin, jhr. mr. Charles
Ruijs de Beerenbrouck,
aan het tienjarige Veldeke.
GAR, av

✓ Aanmeldingsformulier
uit 1936.
GAR, av

Veldeke wil best de helpende hand toesteken, maar de kassituatie biedt niet veel soelaas. Voorzitter Jaspas stelt voor om tot na het innen van de contributies te wachten. Secretaris Loontjens laat de promovendus weten dat Veldeke best wil ondersteunen, maar vijftig gulden is het maximum. Meer laat de kas niet toe. Roukens laakt in een later artikel het gebrek aan waardering van eigen streek, volk en cultuur zodat "wanneer Limburgers der wetenschap (...) niet slechts jaren lang, dag en nacht, werken om Limburgsche cultuurwaarden te delven, te schenken aan de gewestgenooten en uit te dragen in de wereld tot lof en eer van het Limburgsche land en volk, maar daarvoor bovendien nog honderden ja soms enkele duizenden guldens uit eigen middelen moeten uitgeven".¹³⁶ Het lijkt ernstig gesteld met de kosten van de wetenschappelijke erkenning, maar zijn dissertatie blijkt drie jaar later wel uitverkocht.¹³⁷ Het proefschrift zet de nieuwe dialectgeografische methode van een gecombineerde studie van 'Wörter und Sachen' in het Nederlandstalige gebied op de kaart.¹³⁸

INSTELLING VAN EEN REDACTIERAAD
Behalve de vele avonden, waaraan leden van Veldeke hun medewerking verlenen, is het tijdschrift de meest in het oog springende activiteit die de vereniging ontplooit. De correspondentie met de auteurs verloopt via het secretariaat. De taken voor de secretaris nemen hand over hand toe als het aantal leden van de vereniging groeit. Hij correspondeert per post over alle afspraken voor deelname aan avonden, voert de ledenadministratie, runt het tijdschrift en zorgt voor de verzending ervan naar alle huisadressen van de leden. Dat wordt wat veel voor één persoon. Daarom wordt de secretaris, kapelaan Schleid, in 1938 ontlast met de instelling van een redactie die zich om de kopij voor het blad gaat bekommeren. Niet alleen bewijst Veldeke daarmee een grote dienst aan de Limburgstalige dialectliteratuur, gezien de alom gewaardeerde prozawerken die Schleid, nog zou schrijven, maar ook krijgt het tijdschrift hiermee een bredere basis. De een jaar tevoren gepromoveerde Roukens wordt bij de instelling van de redactieraad voorzitter c.q. hoofdredacteur. Hij zou die functie blijven vervullen tot 1948. Andere leden van de redactie die ook nog in de loop van 1939 aangezocht worden, zijn onderwijzer Harie Loontjens als redactiesecretaris, kapelaan Schleid zelf, vicevoorzitter Jaspas, promovendus Sjeng Tans (Maastricht) en journalist Piet Stroeken (Venlo). Voorts wordt de leraar Nederlands Ed(uard) Serrarens uit Roermond gevraagd, maar die zegt af. Wie wel toezeggen, zijn de welbekende priester-dichter Jac. Schreurs, een gevraagd en

gevierd auteur van diverse katholieke stukken die als massaspelen veelvuldig werden opgevoerd,¹³⁹ en René Geurts, leraar Nederlands te Echt; deze laatste zou tot zijn verscheiden in 1977 deel uitmaken van de Veldeke-redactie. Als in 1939 de eerste vergadering in de nieuwe samenstelling gepland is, zegt Roukens een dag van tevoren via telegram af wegens griep. Tans meldt zich enkele maanden later voor langere tijd af als hij op last van de dokter rust moet houden.¹⁴⁰ Ondanks alle grotere en kleinere problemen achter de schermen blijft het blad trouw verschijnen.

LIMBURGS WOORDENBOEK

Een prille wens die al vroeg leeft bij Veldeke, is de uitgave van een Limburgs woordenboek. Al in 1929 toen het plan werd geopperd hiermee van start te gaan, zeiden onder meer de hoogleraren Van Ginneken en Schrijnen desgevraagd direct hun steun toe. Maar toezeggingen alleen zijn niet voldoende. Een woordenboek – zeker een dat de dialecten van de hele provincie zou moeten omvatten – kan niet anders dan na vele jaren noeste arbeid tot stand komen. Het vergt doorzettingsvermogen om zoveel mogelijk woorden te verzamelen, de betekenissen met enige subtiliteit te doorgronden en een omvangrijke ordening toe te passen. Bovendien is lang niet iedereen even enthousiast over een dergelijk plan. Zo leidt een eerste oproep in de krant om een Limburgs woordenboek samen te stellen tot een cynische reactie van een onbekende in een ingezonden stuk, die betoogt: “daaraan hebben wij niets, laten de Limburgers maar beter Nederlandsch leeren”.¹⁴¹ Veldeke kan de wens koesteren om een woordenboek samen te stellen, maar beschikt simpelweg niet over de mensen die het arbeidsintensieve en wetenschappelijk verantwoorde werk aan kunnen, nog los van het feit dat men niet eens de omvang van het karwei overziet. Het blijft daarom vooralsnog slechts bij goede voornemens. Het heil voor een woordenboek moet omwille van diepgang en omvang uit de wetenschappelijke wereld komen. Winand Roukens toont zich er een geëngageerd pleitbezorger van die niet nalaat bij herhaling te wijzen op het belang ervan. Eind 1933 maakt hij zijn plannen wereldkundig om een ‘Dialectatlas van Zuid-Oost Nederland’ te realiseren alsmede een Limburgs woordenboek. De hoogleraren Schrijnen en Van Ginneken en de heer Verbeeten – zeg maar, de leden van de dialectenquête in 1914 – hebben hem hun steun bij die grootse plannen al toegezegd. Behalve dat hij zijn plannen bekend maakt, laat Roukens weten hierin zelf het voortouw te willen nemen. Hij vraagt medewerking bij personen die af en toe een paar korte vra-

← Hoewel populair kwam *De koel i Lutterendal* vóór de oorlog niet in druk.

→ In de jaren dertig werden er ook enkele liedteksten in het tijdschrift geplaatst. ‘Der Schnieder vingt zich ing Moes’ (Schaesbergs), door W. Ploem.

Uit: *Vel-t*, jg. 10, nr. 36 (1935-36) 597.

↘ Gelukstelegram bij het huwelijk van kroonprinses Juliana met Bernhard (1937).

GAR, AV.

↘ ‘Wie Sjeezeke gebore woort’ (Maastrichts), door Harie Loontjens.

Uit: *Vel-t*, jg. 11, nr. 62 (1936-37) 630.

genlijsten voor hem willen invullen. En zo wordt voorzichtig een project opgestart waarvan niemand nog weet heeft hoeveel werk het zou zijn en of het tot voltooiing gebracht zou worden. Roukens gaat aan de slag en doet bij tijd en wijle verslag van de vorderingen.¹⁴²

DE KOEL I LUTTERENDAL

De vereniging heeft een eigen blad en het is de vraag of ze er goed aan doet ook als uitgever van werk in het dialect op te treden. De gelegenheid daarvoor doet zich voor als kapelaan Schleiden in 1933 het manuscript van het toneelstuk *De Koel i Lutterendal* aandraagt.

Hij gaat voortvarend aan de slag en vraagt offerte op bij drukker Goffin. De voorzitter aarzelt met zijn toezegging. Van Wessem wil eerst een bestuursvergadering, anders lijkt het volgens hem te zeer op de manier waarop Hitler het gedaan heeft, die zich toen juist als kanselier de macht in Duitsland toegeëigend had. Het bestuur besluit vervolgens om *De Koel* van Schleiden uit te geven. Het toneelstuk kan in een oplage van 500 stuks à 24,4 cent gedrukt worden. Om katholieke lectuur uit te kunnen geven, moet Frans Schleiden wel nog toestemming aan de bisschop vragen. Daartoe schrijft hij vaderbischop Lemmens aan. Die verleent hem met een vriendenbriefje de diocesane permissie: “*Amice Frans, Gaarne geef ik U 't gevraagd verlot en zegen ik U met hartelijke groeten, + G.J. Lemmens*”.¹⁴³ Later dat jaar corresponderen Schleiden en Van Wessem nog met elkaar; de voorzitter lijkt terug te deinzen voor een boekuitgave door Veldeke. Die komt er voorlopig dan ook niet van. Voor een bundel van verhalen onder de titel *Hazegeerf en Brommeleblaar* met eigen houtsneden vindt Schleiden in 1938 de provinciale krant, het *Limburgsch Dagblad*, bereid als uitgever te fungeren.¹⁴⁴ *De Koel* wordt inmiddels met veel succes als openluchtvoering opgevoerd en gaat diverse keren op herhaling. De publicatie van het script wordt echter een zaak van lange adem. Bovendien komt de oorlog er nog tussen. Hoe het boek later toch uitgegeven zal worden, is een verhaal op zich.

TANS: EEN TOT DE POLITIEK BEKEERDE KATHOLIEK

Een jaar na Roukens dient zich binnen de gelederen van Veldeke opnieuw een promotie aan. Wederom is professor Van Ginneken de promotor. De dissertatie aan de Katholieke Universiteit Nijmegen is getiteld: *Isoglossen rond Maastricht in de dialecten van Belgisch en Nederlandsch Zuid-Limburg*. J.G.H. (Sjeng) Tans besteedt hierin aandacht aan de taalgrenzen rond zijn vaderstad. Hoewel zijn dissertatie een onverdachte titel draagt, is deze ‘besmet’ met de door zijn promotor Jac. van Ginneken gepropageerde opvattingen over raskenmerken. Deze meende namelijk bewijs gevonden te hebben voor Slavische taalinvloeden op Nederlandse dialecten. Geheel in lijn met zijn hoogleraar stelt Tans bij zijn promotie dat de gemeenschappelijke klankveranderingen in Limburgse dialecten en in het Slavisch moeten zijn te herleiden tot een gezamenlijke afstamming van een oorspronkelijk Slavisch ras dat ten tijde van de Volksverhuizing in de Limburgse contreien zou zijn terechtgekomen. Anders dan zijn hoogleraar Van Ginneken, die verweten werd met zijn boek *Ras en taal* rassenleer en taalbiologie te hebben bedreven, worden Tans en zijn dissertatie

in dit opzicht ongemoeid gelaten.¹⁴⁵ Voor de jonge taalwetenschapper ligt uiteraard de rode loper uit om toe te treden tot de redactie van Veldeke. Daar heeft hij aanvankelijk tijd voor, want werk – in het onderwijs – is amper te vinden. De jonge doctor komt tijdens een ziekteperiode tot andere inzichten die hem als christen op het pad van humanisme en socialisme brengen. Tijdens de oorlog participeert hij in het verzet als hoofdredacteur van een illegale krant. Erna manifesteert hij zich als katholiek steeds meer op het politieke vlak en sluit hij zich aan bij de Partij van de Arbeid. Dit zou in de naoorlogse sterk verzuilde samenleving leiden tot grote problemen waarin het een katholiek niet werd gepermitteerd ook socialist te zijn. In de katholiek doordesemde omgeving waarbinnen Veldeke zich beweegt, wordt Sjeng Tans vooralsnog gedoogd. Overigens maakt hij niet zo heel veel werk van zijn lidmaatschap van de redactie van Veldeke. Zo moet een briefje van de secretaris hem er in november 1945 aan herinneren dat hij nog deel uitmaakt van de redactie en hem tot enige inbreng verleiden.¹⁴⁶

KATS: EEN PROMOTIE MET HULDIGING

Opnieuw een jaar later vindt een volgende promotie vanuit de gelederen van Veldeke plaats. De promovendus komt wederom uit de koker van de Nijmeegse professor-jezuïet Jac. van Ginneken. De geboren Roermondenaar Jo Kats richt zich op het dialect van zijn geboortestad. Hij doet dit met de dissertatie *Het fonologisch en morfologisch systeem van het Roermondsch dialect*, die in 1939 in Roermond verschijnt.¹⁴⁷ De nieuwe doctor kwijt zich van zijn studie; hij benadert het onderwerp vanuit een hele nieuwe invalshoek. Dit levert door het gebruik van een nieuwe methode wel beginnersproblemen op, maar laat onverlet dat Kats toch enorm verdienstelijk onderzoek heeft verricht. Dat hij zijn eigen dialect heeft bestudeerd is in zijn vaderstad niet

onopgemerkt gebleven. Die wil er werk van maken. Eerst verschijnt er een gedicht dat hem roemt. Vervolgens wordt Veldeke benaderd door de vvv Roermonds Belang die het voornemen heeft om in verband met de promotie een avond te organiseren die in het teken van het dialect staat. Veldeke laat weten een dergelijke avond inhoudelijk te kunnen verzorgen, maar zal dan niet de huldigende partij zijn daar er meer leden van Veldeke promoveerden die door de vereniging niet op deze uitvoerige wijze gefêteerd waren. Hoe dan ook, enkele maanden na zijn promotie valt Jo Kats in Roermond een avond ten deel waarop het voorgedragen dialect hoogtij viert. Ook treedt het dubbelkwartet onder leiding van H. Thijssen op, dat meermaals op Veldeke-avonden het gesproken woord met Limburgs gezang lardeert. Dr. Kats wordt die avond in het Harmoniepaviljoen gehuldigd omwille van zijn dialectstudie en met veel lovende woorden toegesproken. Er zijn niet veel taaldoctores die op zulk een wijze in hun eigen plaats bewierookt worden. Het verleidt Kats tot trouw aan Veldeke – na de oorlog zou hij de nieuwe voorzitter worden – en aan Roermond. Want hoewel zijn werk hem doet verhuizen naar elders blijft hij trouw het dialect van Roermond bestuderen.¹⁴⁸

BEGRAFENISPERIKELN VOORZITTER VAN WESSEM

In april 1940 overlijdt voorzitter Jos. van Wessem. Secretaris en onderwijsman Loontjens kan geen vrij krijgen voor de uitvaart en doet een beroep op Thur Laudy.¹⁴⁹ Deze ras-Sittardenaar is een goede bekende die in het dialect dicht en schrijft en die vele malen op Veldeke-avonden optredens verzorgt en eigen stukken brengt. Thur bezorgt een fraaie krans. Die krans van tien gulden dient uiteraard als hulde aan de verdienstelijke voorzitter maar moet ook de minimale vertegenwoordiging van het bestuur camoufleren. In een brief na afloop verbaast Thur zich erover dat hij als gewoon lid van Veldeke in deze aangelegenheid met zoveel bestuurstaken is belast. Zo is hij de persoonlijke condoleances bij de familie gaan brengen en “mit Mevrouw einen leste groet gaòn brènge bie 't liek”. Bij de begrafenis wachtte Laudy op de laatste trein uit Maastricht om Jaspar of een ander bestuurslid te vergezellen. Hij trof echter niemand op het station, zodat hij maar in z'n eentje naar het sterfhuis ging. Juist toen hij de kerk in wilde gaan, kwam pastoor Schleiden aanlopen, die Laudy vroeg of deze een toespraakje zou houden aan het graf. Dat vond Thur toch echt te ver gaan en bedankte voor de eer, waarna de pastoor zelf maar een woordje sprak op de begraafplaats.¹⁵⁰

Deze perikelen ten spijt wordt Van Wessem geëerd als eerste voor-

De eerste voorzitter,
Jos van Wessem,
overlijdt in 1940.
Uit: Persoonlijkheden in het
Koninkrijk der Nederlanden (1938).

zitter en kartrekker van Veldeke. Zo schrijft Jaspar diezelfde maand nog het ‘In memoriam Jos. van Wessem’, waarin hij de ‘founding father’ omschrijft als de ziel van Veldeke, dat door hem werd opgericht en dat door hem werd groot gemaakt. Van Wessem had begrepen dat de Limburgse dialecten het gevaar liepen op de achtergrond te worden geschoven. En hoe zou de Limburgse geest zich kunnen handhaven als deze niet meer zou steunen op de taal!? Veldeke moest er tegenwicht aan bieden en deed dat onder leiding van notaris Van Wessem, zo laat Jaspar weten. Uiteraard wordt ook een gedicht in het Sittards aan hem opgedragen.¹⁵¹

HERDENKINGSAVOND STRANDT

Een poging alsnog gepaste aandacht aan preses Van Wessem te besteden, is het voornemen een avond in Sittard aan hem te wijden. Opnieuw wordt Thur Laudy op pad gestuurd, ditmaal om verkenningen voor datum en locatie uit te voeren. Hij vindt een fijne zaal “*wo allein 't baetere publiek van Zitterd kump*” en adviseert de avond daar half mei 1940 te laten plaatsvinden. Dat blijkt achteraf gezien een ongelukkige keuze; op 10 mei vallen de Duitsers ons land binnen en binnen vijf dagen is Nederland bezet gebied. Het idee van de herdenkingsavond komt op losse schroeven maar wordt nog niet losgelaten. Loontjens correspondeert er met Laudy nog in augustus en september over maar bericht de voorzitter dat Laudy zich met ettelijke mensen in verbinding heeft gesteld en die hebben het hem allemaal afgeraden “*dao niemes mie in Zitterd mie oetgeit*”.¹⁵²

Ten langen leste zit er niets anders op dan te berusten in het feit dat een herdenkingsavond gezien de omstandigheden geen optie meer is. Loontjens schrijft wel nog naar de familie Van Wessem in zijn zoektocht naar geschikte kopij voor het jubileumnummer bij het derde lustrum (januari 1941). Zoon Jules schrijft terug: “*Papa zeliger haet ene gansen houp papperasse naugelaote, wo vol tössje sjtik waat op zie geleif Veldeke betrekking haet. Zoo lang es hae nog ene pennesjteel tössje de vingere koos hauwte haet er in ut Venloos plat zitte kratse*”. Maar de stukjes waren onaf, niet gereed voor publicatie in het jubileumtijdschrift. “*Mè dit mein ich waal nog in zienen naam te maage zegge: dat hae mit alle gouw Limburgesj hiebaoven aan ut fees mit zal doon, want hae zouw Veldeke noots vergaete. En es die kompenie van Limburgesj in den (h)emel get in te brènge haet dan zölle ze Sleiveneer geweljd aandoon om Veldeke mit zaegen en blui te besjtaeke op zie jubileiem*”.¹⁵³